

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydske

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved H. Neumann og Peter Kr. Iversen

INDHOLD:

Nærværende Hæfte er helliget Mindet om Cl. Eskildsen,
Sønderjydske Maanedsskrifts Redaktør 1924-46.

Sønderjydske Maanedsskrifts Ekspedition: Museumsinspektør H. Neumann, Aastrupvej, Haderslev.
Arkivar Peter Kr. Iversens Adresse er: Landsarkivet, Aabenraa.

DET LOLLAND-FALSTERSKE
JERNBANE-SELSKAB

Louis Petersen
Rør- og Sanitetsforretning
Sønderborg
Telf. 2060 (fl. Led.)

Nakskov Dampmølle

Aktieselskab

NAKSKOV

Sønderborg
Andelsmejeri

A/S De forenede Kalkværker

Torp pr. Thisted

Telefon 25

Aktieselskabet
SIMON BRØND & CO
Barnevognsfabrik
Vejen

Holbæk Amts Andels-Svineslagteri

HOLBÆK

Åskov Møbelsnedkeri
pr. Vejen.
SØREN OLESEN

*Stöt de
sönderjydske Indsamlinger*
„M.“

Fredr. Bangs Eftflg.
Nykøbing Mors

Stenhus Kostskole, Holbæk

Rektor Svend Larsen

Fra 1. August 1944 særskilt nyoprettet Gymnasie-
afdeling for Piger.

A. Nielsen & Co. A/S.
Nykøbing Falster

IKAST SKAANERFABRIK

P. Chr. Mikkelsen

IKAST

L. F. T. A.

Aktieselskabet

N. Raackmann - Papirvarefabrik

HORSENS

Aktieselskabet
Køge Trævarefabrik
Køge

Th. Damborg

Cigar- & Tobaksfabriker A-S
Nykøbing M.

Frederikshavn
Mælkeforsyning

Vojens
Andels-Svineslagteri
Vojens . Telf. 4111, 4112, 4113

„UNION“
Korn- og Foderstofimport A/S
Aabenraa

N. C. Kloster

Haderslev
Telf. 2210 - 2211

Reserveret
S. S. V.

NAKSKOV
SKIBSVÆRFT
NAKSKOV DANMARK

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab
Tlf. 6.44. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.
Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Aktieselskabet

Tapetfabriken „FIONA“

FAABORG

Thisted

Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Sønderjydsk
Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY A/S
HØJER

Snoghøj Gymnastik-
højskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 - Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krugh.

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrakon-
trollens selvvirkende Kontrol

Antager Frøavlere

Hovedkontor:

Selskabet Ejendom

Vesterbro 18 . Aalborg

DANSK MASKINOPLAG A/S

(Jørgen M. Hansen

Aabenraa

Telf. 2044

Midtjyllands Ægkesport

ved A. Tornvig-Jensen.

BRANDE

Telefon 84 og 185

Brunkul købes og sælges.

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Trælast - Bygningsartikler

Støbegods

Tlf. 2006 - 2007 - 2008

Aktieselskabet

Motorfabriken „Frederikshavn“

Haslev Gymnasium - *Kostskole*
før Drengene

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.
Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Reserveret

„B“

Støt dansk Industri

Kjøge
Andels-Svineslagteri
Køge

AKTIESELSKABET
SKARREHAGE MOLERVÆRK
Nykøbing Mors

Morsø Textilfabrik A/S
Telefon 575 (2 Linier)
Nykøbing M.

Bornholms Maskinfabrik, Rønne
Jernstøberi, Maskinfabrik, Bygningsstøbegods

Oskar Lorenzen
Guldsmed
Nexø

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

J. N. Jepsens Boghandel

Tønder . Telf. 341

Stort Udvalg i saavel aktuel som
antikv. Litteratur om Sønderjyll.

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

Harald Bo Bojesen

Boghandel

A A B E N R A A

Bornholms Frø & Saasæd Central

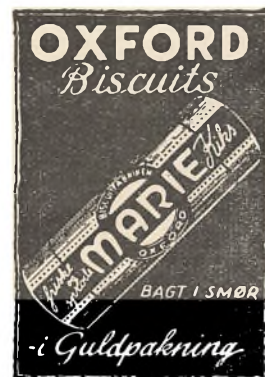
Aktieselskab

Rønne

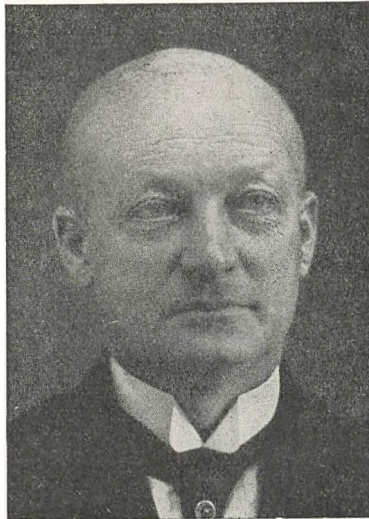

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

1. November 1947.

*Der er slukket en Flamme!
Den lyste som Bavn
fra vor Grænse og vækkede hver.
Der kom tusinde til
med en Fakkell i Favn
for at hente en Ild til sin Færd.*

*— Han var Læreren med Evner
saa rige som Jaa,
ejed' Smaabarnets Tillid og Tro.
Og han førte ved Haand
disse lysende smaa
ind i Barnelands straalende Bo.*

*Han var elsket og æret
— det første er størst —
paa hans Vej myldred Blomster af Muld.
Men med Børn ved sin Side
vi nemmede først:
paa hans Bue var Strengene af Guld.*

*— Som en Varde han stod,
denne maaltærke Mand,
viste Vejen ved Viden og Væld.
Stærkt han løfted' sin Arm
imod Sønderleds Land,
peged fast paa vor Arv og vor Gæld.*

*Og saa vandred' han ud
og gav Lære og Liv,
hvor han kom overalt i vort Folk.
Satte Samling og Maal
imod Splid og mod Kiv.
Han — Selvhævdelsens kaarede Tolk.*

*— Der er stille og tyst
efter Ordet, der lød
fra hans Læbe, da Jerntæppet gled.
Vi staar tavse i Tak
ved Claus Eskildsens Død,
sænker Flag over Grav, hvor han stred.*

Godfred Hansen.

CLAUS ESKILDSEN

Ved Claus Eskildsens udtræden af redaktionen af Sønderjydsk Maanedsskrift blev der givet udtryk for det haab, at læserne maatte faa lejlighed til ogsaa i fremtiden ofte at glæde sig over bidrag fra hans haand. Men dette haab skulde ikke gaa i opfyldelse. Naar bortses fra en enkelt anmeldelse og en nekrolog blev det kun til een større artikel: Konjunktur i Nordslesvig 1920?, der til gengæld er blevet læst og bliver læst over det ganske land med overordentlig stor opmærksomhed.

Og nu er Claus Eskildsen død. Midt i hans travle arbejdsdag paa vej fra et møde til et andet indhentede døden ham ombord paa storebæltsfærgen tirsdag den 7. oktober. Claus Eskildsen led af et hjerteonde, og han var selv klar over, at døden kunde komme hurtigt, men til trods herfor kunde og vilde han ikke opgive arbejdet for den sag, som han helt havde gjort til sin.

Claus Eskildsen fødtes 12. januar 1881 i Feldstedskov ved den skønne Aabenraa fjord, men det blev i Vestslesvigs flade og særprægede marsklandskab, han kom til at øve sin manddomsgerning. Efter seminarieuddannelsen i Egernførde overtog han 1902 en stilling som lærer i Sæd syd for Tønder, og nogle aar senere, 1905, knyttedes den unge dygtige lærer til seminariet i Tønder, hvor han virkede til han 1946 tog sin afsked for helt at kunne hellige sig det sydslesvigske oplysningsarbejde. Eskildsen var en fremragende pædagog. Hundrede tusinder af danske børn har lært at stave og læse efter hans *Ole Bole* bøger, og tusinder af lærere har hentet gode raad i hans vejledning: *Det første Skoleaar*, der udkom 1927. Ogsaa en meget anvendt skolepsykologi er han forfatter til. Men det, der i denne forbindelse i Sønderjydsk Maanedsskrift særligt skal peges paa, er hans undervisning i hjemstavnens historie og den paavirkning, han herigennem kom til at udøve paa en meget betydelig del af grænselandets lærere. Som den grundige mand, han var, nøjedes han ikke med at lade de elever, der havde hjemstavnens historie som speciale, gennemgaa den trykte litteratur, men han viste dem ogsaa vejen til de utrykte kilder. Aar efter

aar kom han med sine specialehold til landsarkivet i Aabenraa og gav eleverne den første vejledning i læsningen af gotisk skrift og benyttelsen af kirkebøgerne og andre arkivalier. Mange af hans elever har siden fortsat med sted- og slægtshistoriske studier som fritidssyssel, og ikke faa af dem har leveret bidrag til Sønderjydsk Maanedsskrift eller Sønderjydske Aarbøger. Blandt Historisk Samfunds tillidsmænd kan der tælles mange af Eskildsens gamle elever.

Hans indsats inden for det folkelige historiske arbejde kan næppe overvurderes. Allerede før genforeningen var han begyndt at sysle med sin hjemstavns historie og havde gjort andre delagtige i sin viden gennem foredrag og populære artikler. Det er dog først efter genforeningen, efter at han havde vedkendt sig sin danskhed, at dette arbejde rigtig tager fat. Som medstifter af Historisk Samfund for Sønderjylland og medlem af dets styrelse fra oprettelsen i december 1922 til sin død — altsaa i næsten 25 aar — har han været med til paa afgørende vis at præge det folkelige historiske arbejde i grænselandet. Han har i al den tid vel næppe forsømt et styrelsesmøde, og forhandlingsprotokollen vidner om hans inspirerende og kloge forslag. Paa mange maader blev hans arbejdskraft taget i brug inden for det praktiske historiske arbejde. Da det store hjemstavnskursus 1925 afholdtes i Tønder, var det Eskildsen, der som stævnets sekretær maatte trække det store læs ved tilrettelæggelsen, og han fik lejlighed til at vise sine ualmindelige evner som organisator. Ved denne lejlighed som saa mange andre var han den dygtige foreviser af vesteregns seværdigheder og historiske minder. Han blev meget snart en meget benyttet foredragsholder. Ved vintertid, naar vejrliget umuliggjorde udendørsarrangementer, holdt han lysbilledforedrag i Nordslesvigs forsamlingshuse, og snart fik man ogsaa bud efter ham fra det gamle land. I de senere aar talte han oftest og helst om Sydslesvig.

Naar hans foredragsvirksomhed er glemt, vil hans litterære virksomhed leve videre. I Sønderjydske Aarbøger har han skrevet en større afhandling om sin »sognebroder« *Peter Hansen Steensvang*, en sønderjysk bodsprædikant fra omkring 1800, der ligesom Eskildsen selv stammede fra Felsted sogn, og i *Sønderjydsk Maanedsskrift*, hvis udgivelse han tog initiativet til 1924, og som han siden med saa fremragende dygtighed har redigeret sammen med dr. Lausten-Thomsen, har han i aarenes løb skrevet et utal af større og mindre artikler. Intet emne var ham fremmed, og han havde en evne til at gøre selv vanskelige emner forstaaelige og interessante for læsere, der var uden historiske forudsætninger.

Endskønt Claus Eskildsen havde anlæg og forudsætninger som kun faa til videnskabeligt historisk arbejde, har han dog saa godt som

udelukkende helliget sig den folkelige historieskrivning. Han var læreren og pædagogen frem for alt. Hans bøger henvender sig derfor ogsaa alle til folkets brede lag, og han har herhjemme faaet en læsekreds, der vel er større end nogen anden ikke-skønlitterær forfatter. Sine oplevelser fra den første verdenskrig, hvori han deltog som tysk vicefeldwebel, har han skildret i *Østfront — Vestfront* (1929), en bog der hæver sig betydeligt op over den almindelige krigslitteratur. Hans største litterære bedrift er uvivlsomt *Dansk Grænselære*, der udkom første gang 1936, men hvoraf visse afsnit tidligere havde været offentliggjort i Sønderjydsk Maanedsskrift. Grænselæren, der siden er kommet i mange oplag og ogsaa paa tysk, er skrevet under indtryk af den nazistiske Blut und Boden teori, som ogsaa slesvig-holstenerne havde begyndt at operere med. Eskildsen tog sit udgangspunkt i disse teorier og paaviste klart og dygtigt, at disse synspunkter maatte føre til en erkendelse af Sønderjyllands danskhed omtrent til Ejderen. Han slog nazisterne med deres egne vaaben, og hans klare paavisning af Sydslesvigs oprindelige danskhed er sikkert ikke uden betydning for den danske vækkelse og omsindelse dernede idag. I bogen *Den sønderjydske Befolknings Slægtsforbindelser* (1942) uddybes et enkelt emne fra *Dansk Grænselære*, og der vises heri, hvor dybt forankret den sønderjyske befolknings slægtsrødder er i det danske folk.

Men Claus Eskildsen kunde ogsaa skrive historie, der ikke tog direkte nationalt sigte. I *Tønder 1243—1943*, der udsendtes i anledning af Tønders 700 aars jubilæum 1943, har han paa smaa 200 sider givet en god oversigt over byens historie for den jævne borger, der gerne vil kende noget til sin bys udvikling, men som den store og mere videnskabelige byhistorie Tønder gennem Tiderne kan synes noget afskrækkende at give sig i lag med. Ogsaa jubilæumsskriftet om *Sønderjydsk Tæppefabrik i Højer* (1944) vidner om hans fortrolighed med Vestslesvigs historie, og i bogen *Tønder Statsseminarium 1788-1938*, hvori han har skrevet om tiden 1920-38, tolker han sin kærlighed til den skole, som han med saa megen dygtighed kom til at virke ved i over 40 aar.

Eskildsen var eksempelløs flittig, og han kunde overkomme næsten det utrolige. Hans saglighed, præcision og grundighed var forbilledlig, og det kan derfor heller ikke undre, at hans arbejdskraft blev taget i brug inden for Tønder bys styre. Den sidste halve snes aar før genforeningen var han medlem af byraadet og efter 1920 var han i en aarrække formand for ligningskommissionen. 1938 blev han overligningskommisær for Tønder købstad, og ved direktør Hammerichs død kaarede hans bysbørn ham til formand for Danske Samfund.

Som nævnt blev man ogsaa i det gamle land hurtigt klar over

hans fremragende evner som fortæller og foredragsholder, og ved sit virke her har han i høj grad været med til at skabe øget interesse for grænselandet og dets problemer. Han kendte dansk og tysk mentalitet til bunds, og i hele sit virke har han stræbt at bidrage til en forsoning og udjævnning mellem de to nationaliteter. Som Sønderjyde følte han, at den moderate linie i grænselandets politik i det lange løb var det mest holdbare. Derfor kunde han ogsaa ved lejlighed — og vel navnlig med henblik paa den fremtidige udvikling i Sydslesvig — pege paa visse uheldige sider ved den danske mindretalspolitik i Nordslesvig efter kapitulationen.

Hans kendskab til Sydslesvig og dets folk var enestaaende. Derfor kom den store omsindelse dernede heller ikke som nogen overraskelse for ham. Allerede 1939 kunde han i en piece bruge overskriften: Hvorledes Sydslesvig vaagner, og han omtaler allerede paa dette tidspunkt, hvorledes den nazistiske lære om Blut und Boden skaber interesse for fortiden og er med til at berede jordbunden for en orientering mod nord. Eskildsen har aldrig lagt skjul paa, at han som tysk seminarielærer bevidst har søgt at blive en god tysker, men han har ogsaa i sin »bekendelse«, som man kan læse i Grænsevagten 1937, s. 311 ff., paa smukkeste maade redegjort for sin vildfarelse og tilbagevendende til de danske rækker. Den omsindelse, der finder sted i Sydslesvig, var derfor for Eskildsen noget selvoplevet, og han kunde ikke et øjeblik tvivle om dens ægthed. Derfor kastede han sig ogsaa trods sygdom med hele sin energi, hele sin sejge udholdenhed og viljesstyrke ud i kampen for Sydslesvigs frigørelse.

I sin ovennævnte »bekendelse« skriver han bl. a.: »Har vi dengang syndet, saa prøver vi nu at gøre bod for det i et redeligt dansk arbejde, helst et *slid*, for at opnaa et plus overfor det tidligere minus.« Eskildsens liv var et slid i danskhedens tjeneste, og han bød sig selv utrolige anstrengelser.

Claus Eskildsen opnaaede et stort plus. Hans navn og hans gerning vil i Sønderjylland blive mindet til sene tider.

I juli maaned 1947 skrev Cl. Eskildsen i dagbladet »København« en artikelserie »Paa Strejftog i Sydslesvig«. Artiklerne vidner om, hvad der optog ham i hans sidste tid, og rører ved noget af det, der var det mest centrale i hans litterære arbejde og forkyndelse: Splittel-sen i grænseboens sind og omsindelsen. Red. takker »København« for tilladelsen til at genoptrykke artikelserien.

Cl. Eskildsen:
Paa Strejftog i Sydslesvig

Artikelserie i Dagbladet »København« 6.–22. Juli 1947

Den unge Greve paa Lyksborg
—en dansk Forkæmper

Den lille »Flække« Lyksborg er med sine næppe 2000 Indbyggere en af Sydslesvigs mindste Købstæder, men den har Ry af at være en fin og fornem By, hvor Velhavere og Pensionister af de højere Grader slaar sig ned for at tilbringe Dagene i Ro og Fred og idylliske Omgivelser. Lyksborg er Idyl med de mest naturskønne Omgivelser, der kan tænkes, med toppet brolagte Gader mellem de mange Villaer, med Slottet ude i Vandet. Her residerede flere Maaneder hvert Aar Kong Frederik den Syvende, der i den Tid, Nationalfølelsen satte Skel i Sønderjylland, ved sit bramfri Væsen fik saa stor Betydning for Danskheden. Her skal i Dag mange højfyrstelige Personer have fundet Tilflugt. De sidder nu paa det minderige Slot og tærer af Fortidens glansfulde Minder og lever paa smaa Rationer og store Forventninger. En af de gamle Herrer paa Slottet skal forleden have udtalt: »Hvis Sydslesvig kommer til Danmark, haaber jeg rigtignok, at man gengiver mig mine Rettigheder som Hertug!«

Et helt andet Lyksborg finder man, naar man fra Flækken gennem den store Skov gaar ned til Stranden. Her ligger de store Kurhoteller, bygget i preussisk Nygotik og andre grusomme Stilarter, tidligere pragtfulde, i Dag forfaldne.

Man kan fra Flensburg komme til Lyksborg paa tre Maader. Den bedste og mest yndede er med en af de smaa Fjorddampere, hvis trofasteste Passagerer er de berømte flensborgske »Petuh-Tanten«, der har købt »Partoutkort« (Maanedskort), og som undervejs og ved Maalet glemmer Naturskønheden for deres Sladder i det morsomme plat-tysk-danske Flensborgsprog, som allerede Kristjern Pedersen for 400 Aar siden var opmærksom paa. Man kan komme ad Skinnevejen med et morsomt Futtog, en ejendommelig Kombination af Sporvogn og

Smaabane. Man kan endelig køre de godt 10 Kilometer ad en Landevej utrolig snoet og drejet som alle Veje i Angel, i en rædselsfuld Tilstand, som alle anden Klasses Veje i Tyskland, men alligevel afmærket som Hovedvej.

Vort Maal er at faa en Samtale med Lyksborgs Borgmester, den unge Grev Reventlow-Criminil. — Vi træffer ham paa Raadhuset, en større Villa, fyldt af travle Tjenestemænd og et forfærdeligt Mylder af andre Mennesker. Borgmesteren har under disse Forhold endnu ikke engang et eget Kontor, men han sætter sig ind i vor Bil, og vi fører vor Samtale der. Den unge Mand, født 1916, er mindst af alt præget af Borgmesterværdighed eller Grevefornemmelser, han er en jævn og frigjort ung Mand — muligvis en Smule blaseret over for Livets Højtideligheder.

Vi skal naturligvis først have noget at vide om Slægten Reventlow-Criminil og om den Forbindelse, der fra de to kendte danske Statsmænd af dette Navn fører til den danske Landdagsmand, der nu sidder ved Siden af os. Greven fortæller:

— En fransk Marquis de Criminil frelste i den store Revolutionstid den senere Kong Louis XVIII's Gemalinde, Madame de Provence, ud af Landet og bragte hende i Sikkerhed hos det danske Riges Skatmester, Grev Schimmelmänn paa Ahrensburg i Holsten. Han blev gift med Skatmesterens Datter, døde tidligt og efterlod sig foruden en stor Gæld to Sønner, Heinrich og Joseph. Godset Ahrensburg blev købt tilbage af Slægten Schimmelmänn, men Sønnerne ejede ikke en Øre. Deres Tante, Julie, f. Schimmelmänn, gift med den kendte Fritz Reventlow paa Emkendorf, adopterede dem, og Kong Frederik den Sjette nyadledede dem i 1815 som Reventlow-Criminil.

Medens Fritz Reventlow paa Emkendorf af Prof. Otto Brandt i ret ensidig Fremstilling betegnes som den egentlig første danskfjendtlige Slesvig-Holstener og Ophavsmanden til Bevægelsen »Løs fra Danmark«, gik Adoptivsønnerne andre Veje. Heinrich R.-Cr. var kgl. Kommissarius ved Stænderforsamlingen i Itzehoe og klarede dette saa godt, at der blev sagt: »Hvis han havde været det fra Begyndelsen af, vilde Stænderne ikke have rejst Opposition.« 1840 blev han kgl. Kommissarius ved Stænderforsamlingen i Slesvig, men her gik det mindre godt, fordi »Hertugen er alt det, som Criminil ikke er, kold, snu og intrigant, og derved ham overlegen.« 1842 blev han Danmarks Udenrigsminister. — Broderen, Joseph R.-Cr. blev i 1842 Præsident for det slesvig-holstenske Kancelli i København, men forlod Posten i 1842 som Protest mod Kongens aabne Brev. Han var kgl. Kommissarius for den slesvigske Stænderforsamling i 1842 (11. November 1842!) og 1844.

Denne Joseph R.-Cr. er min Oldefader. Min Bedstefader, Carl R.-Cr. var indtil 1864 i dansk Statstjeneste og boede derefter paa sit Gods Emkendorf. Her har jeg tilbragt min første Barndom, dog skiftende med Sandbjerg ved Als Sund, som vi indtil 1921 havde Part i. Den gik tabt, Emkendorf gik tabt, men Slægten beholdt en Marskgaard paa Øen Nordstrand og ejer nu Halligen Südfall. Derfor gik jeg i Skole i Husum, hvor min Bror bor, og vi er helt opvokset i Sydslesvig.

I 1936 traadte jeg ind i den tyske Marine som Officer. Fra tysk Side benytter man dette som et Grundlag for et Angreb paa mig, og derfor skal jeg forklare Grunden. Jeg vilde til Søs i Handelsmarinen. Familien modsatte sig dette, men jeg holdt stædigt fast ved Beslutningen, indtil jeg erfarede, at der paa alle Skibene fandtes Grupper af det nazistiske Parti. »Saa kan du jo blive nazistisk Gruppeleder!« sagde min Tante spottende til mig. Dette gjorde Udslaget; der var friere Kaar i Krigsmarinen. Jeg blev meget skuffet; jeg har aldrig været af tysk Officerstype, hvad jeg tit nok fik at høre. Jeg har altid følt stærkt internationalt og har aldrig haft officersmæssig Optræden. Jeg besluttede da ogsaa at tage min Afsked, men det var i Sommeren 1939, hvor Krigen stod for Døren. Man nægtede at overføre mig til Reserven, og jeg maatte blive og gøre min Pligt slet og ret som aktiv Marineofficer under Krigen.

Allerede i længere Tid, helt klart siden 1942, havde jeg mistet al indre Forbindelse med det tyske Folk, fortæller Greven. I Berlin havde indviede Kredse, bl. a. Svenskere, givet mig Oplysninger om Nazismens Skændselsgerninger. I Begyndelsen af 1943 holdt en Partileder Foredrag for os Officerer om Jødeproblemet og udtalte ved denne Lejlighed: »Jeg kan med Stolthed fortælle Dem, at vi indtil i Dag har likvideret 4,5—5 Mill. Jøder!« Jeg rejste mig og forlod Salen. Naturligvis blev jeg kaldt til Kommandøren for at gøre Rede for min Optræden ved denne Lejlighed; jeg sagde, som sandt var, at jeg var blevet »skidt tilpas«. Jeg sagde til mig selv: Her sidder 300 Officerer, der skulde høre til Folkets bedste Mænd, og hører dette frygtelige. De applauderer ganske vist ikke, men protesterer heller ikke og modtager tilsyneladende denne Meddelelse ogsaa uden indre Protest. Til dette Folk hører du ikke!

Grunden til denne min Indstilling til det tyske Folk maa dog ogsaa delvis søges i Familietraditioner. Mine Forfædre var dansk-tyske Helstatsmænd og i dansk Statstjeneste. Min Fader havde endnu opereret for Danmark og talte Dansk. Hjemmesproget i mit Barndomshjem var dog ikke Dansk, men heller ikke Tysk, det var Engelsk! Dette skyldtes, at baade Mor og Mormor var Englændere. Mine For-

ældre døde begge meget tidligt; vi opvoksede i tyske Kredse i Sydslesvig, men interesserede os naturligvis stærkt for dansk Historie og lærte dansk Væsensart at kende. Derved fik jeg Interesse for nordisk Kultur og Væsenpræg, og jeg gør med Rette Krav paa at faa anerkendt, at min Livsopfattelse er nordisk og ikke Tysk.«

Vi er kommet for at lære Personen Reventlow-Criminil at kende og ikke for at tale om det sydslesvigske Spørgsmaal, men spørger dog til sidst Landdagsmanden R.-Cr. om hans Opfattelse af den nye slesvig-holstenske Landsregering og om den skarpe Partipolitik, den er slaaet ind paa, og som alle i Sydslesvig taler saa meget om. Hver Dag hører man flere Gange: »Dette er skrapere end i 1933!«

Greven stadfæster dette: »I partimæssig Henseende er den nye Regering skrapere, end Nazisterne var. Man bør overhovedet — jeg siger dette meget indstændigt — intet Sted i Verden henfalde til den Vildfarelse at tro, at Nazismen er eller foreløbig vil blive udryddet i det tyske Folk! Nazismen var og er ikke andet end Slutresultatet af det, der i Aarhundreder blev prædikeret for det tyske Folk fra Frederik den Stores Dage, om Militær og Erobringer, at Personen skal underordne sig Staten, om Førerprincip osv. Da Nazismen satte alt dette i System, sagde det tyske Folk: »Dette er vort Folks Ideal! Vi er lykkelige, at omsider nogle klart og konsekvent siger til os: Gaar du denne Vej, er du paa den rette, gaar du denne, havner du i Koncentrationslejren. Nu fortæller andre os klart, hvad vi maa og ikke maa; dette er tysk, dette svarer til vort tyske Folkevæsen!« — Den nye slesvig-holstenske Landsregering gaar frem efter nøjagtig de samme Principper. Den er lige saa autoritær som den nazistiske var; Socialdemokraterne i Kiel kan slet ikke sammenlignes med nordiske Socialdemokrater!« — Greven fortæller nogle forfærdende Eksempler paa Utaalsomhed, især overfor Sydslesvigske Forening, som her af Hensyn til de ramte og truede ikke kan gengives.

•

Mens man rystes tilbage ad den hullede Landevej, tænker man paa, hvor omfattende den sydslesvigske Bevægelse er: Grever, Storkøbmand, men frem for alt dog den jævne Mellemstand og det store Flertal af Smaakaarsfolk. Motiverne til Længslen efter at komme til Danmark spænder over et vidt Register; men denne Greve, der vel mere end nogen anden har draget tysk Vrede og Had paa sig, er alligevel noget for sig. Fra tillært Tyskhed gaar Udviklingen over anti-tysk Indstilling og Internationalisme til bevidst nordisk Følelse — dog stadig med et Stænk af det internationale som Undergrund, skabt ved Slægtstraditioner og Livserfaringer. Vi haaber for ham og os,

at han ved at leve sig ind i dansk Sprog og Kultur helt finder sit Fædreland, der kan give ham den indre Rigdom og Lykkefølelse, som en international Livsopfattelse ikke kan skænke.

Hvorfor Friserne vil til Danmark

Det er en Kendsgerning, som hvert Valg stadfæster, at Nordfriserne er de bedste Kærnetropper i Sydslesvigsk Forening, at Viljen til at komme bort fra Tyskland og til Danmark er fastest hos dem. I Syd-tønder Amt og Ejdersted Amt, hvor Friserne dominerer, stemte ved Valgene i Fjor og i Aar over 70 pCt. af den hjemmehørende Befolkning paa Sydslesvigsk Forenings Kandidater. — Men dette er da et klart Bevis for det uægte i hele den sydslesvigske Bevægelse, siges der fra de negativt indstillede, thi Friserne er jo slet ikke Danskere!

Nej, Friserne er ikke Danskere, men de er heller ikke, som mange mener, og som Tyskerne ynder at fremstille det, en tysk Stamme i Lighed med Sachserne, Frankere og andre. Nordfriserne er en Del af et *Folk*, lige saa udpræget et Folk som alle de andre i Europa. Deres Sprog staar oldengelsk nærmest, i anden Række Flamsk-Nedertysk, i tredie Nordisk, og Vestslesvigs Frisere har i Tidens Løb optaget mange danske Laaneord i deres Sprog. Friserne er et typisk *Folk* uden *Stat*. Vestfriserne har i mange Aarhundreder hørt til Nederlandene — pas paa, at De ikke kalder en Vestfriser en »Hollænder«, det er lige saa galt som at sige »Englænder« til en Skotte! — Østfriserne, der i Dag er de mindst nationalbevidste, bor paa tysk Statsomraade, mellem Ems- og Elbenmundingerne (det nuværende danske Besættelsesomraade). Nordfriserne har i 1000 Aar hørt til den danske Stat, siden 1867 til Preussen-Tyskland.

Allerede Frisernes Historie giver et Vink om, hvad der ligger til Grund for deres Ønske om at komme til Danmark. Friserne er i højeste Grad frihedselskende, og de har aldrig følt sig vel under det preussiske Tvangsstyre, hvad en kolossal Udvandring i Preussertiden, stærkere endnu end Udvandringen fra det dansksindede Nordslesvig, tydeligt vidner om. — Men lad os undersøge Motiverne lidt nærmere ved at besøge den Hjemstavn, de fravristede Havet, og ved at tale med Folk der!

Vi aflægger naturligvis først et Besøg hos vor Ven *Johannes Oldsen* i Lindholm, Frisernes ubestridte Fører i Dag. Han er, som de fleste i Danmark vel ved, Invalid fra den første Verdenskrig, men i et svagt Legeme sidder en skarp Hjerne, en glødende Følelse og

en jernfast Vilje. Fra sine smaa Ungkarlestuer paa Broderens Gaard dirigerer han hele den frisiske Bevægelse med fast Haand.

Med Stolthed overrækker han os en Liste, der viser Stemmepercenten i de enkelte Kommuner i Sydtønder Amt. To frisiske Kommuner paa Vesterland-Før ligger i Spidsen med 100 pCt. af den hjemmehørende Befolkning; det var her, der ogsaa var dansk Flertal ved Folkeafstemningen i 1920.

Oldsen er naturligvis, som alle i Sydslesvig i Dag, meget stærkt optaget af den skrappe Udrensning, den nye socialdemokratiske Regering i Kiel for Tiden gennemfører. Alt, hvad der ikke tilhører Partiet, bliver ubarmhertigt fjernet; ved Nyansættelser retter man sig kun efter Svaret paa Spørgsmaalet: »Er du Socialdemokrat, ja eller nej?« Det synes, at visse Forbindelser mellem de kielske Socialdemokrater og det engelske Labourparti fremmer den maalbevidste og haardhændede Fremgangsmaade. Her er ikke Stedet til at komme med nærmere Oplysninger, heller ikke om den engelske Guvernørs ret afvisende Holdning over for den slesvigske Bevægelse.

Til Trods for alle Vanskeligheder fra Kiel og fra engelsk Side ser Oldsen med god Fortrøstning paa den dansk-frisiske Bevægelses Resultater. Min Ledsager og han er enige om, at man i Løbet af blot fem Aar ikke vil kunne kende Sydslesvig igen. Det er helt utroligt — dette er alle dernede enige om — hvor forvandlet Ungdommen bliver ved god dansk Paavirkning. Den tyske Ungdom er demoraliseret i ganske uhyggelig Grad. Ungdommen, der kommer under dansk Paavirkning, er som forvandlet, faar et helt andet Syn paa Livet. Hvorfor fik kun Halvdelen af de 800 unge Sydslesvigere, der havde meldt sig, Lov til at komme paa danske Højskoler i Sommer? Hvorfor kommer de ønskede Børneskoler ikke i Gang? Hvorfor kan vi ikke faa flere Aviser og frem for alt danske Ugeblade, der har en stor Mission i Sydslesvig, herved? Det er næsten utroligt, hvor hurtigt Indlevelsen i dansk-nordisk Kultur virker paa de unge Sydslesvigere.

Næste Dag kører vi, ledsaget af den unge, tiltalende *Carsten Boyesen* fra Risum, Oldsens Søstersøn, rundt i den nordlige Del af Frisland.

Vi besøger en Kromand i Langhorn, den kendte Professor *Friedr. Paulsens* Hjemby, hvor der endnu lever enkelte af hans Fætttere og Kusiner. Her har man ønsket en dansk Skole med over 120 tilmeldte Børn. I den tyske Skole arbejder en Slesviger og fem østtyske Flygtningelærere! Vi spørger: »Hvorfor ønsker Friserne i Langhorn dansk Skole?« — »Det skal jeg sige Dem,« lyder Svaret, »vi hører sammen med Norden og har altid haft Sympati for Norden. Jeg har

vidst det, siden jeg var tysk Soldat og var sammen med alle de fremmede Tyskere; de fleste her har først klart opdaget det, da de østtyske Flygtninge fyldte vor Landsby. Pommeranerne er nogenlunde skikkelige, men Østpreusserne er utroligt fanatiske og frække. (Han fortæller nogle illustrerende Eksempler). Stil her hen en Preusser, en Dansker og mig! Jeg ved straks, hvem jeg hører sammen med! — Vi var ni Søskende. Tre Brødre er faldne i de to Verdenskrige, en er udvandret til Amerika. Saadan har Preusserne splittet vore Familier; dette vil vi spare vore Børn for. Tyskerne gaar jo og taler hver Dag om, hvornaar den næste Krig mon begynder!«

Vi besøger en Gaardmand med et godt frisisk Navn i Nabobyen Bütjebøl. Min Ledsager og han er meget optaget af, at det plattyske Sprog stadig vinder Terræn paa det frisiskes Bekostning. I denne By er der nu kun fire Familier tilbage, der har rent frisisk Hjemmesprog, i Modsætning til det frisiske Kærneomraade, Landsbyerne omkring Risum Mose, hvor selv Flygtningebørnene begynder at tale Frisisk! — »Ja, disse Flygtninge! De smaa Børns Sprog er allerede smittet af det østpreussiske (den ejendommelige r-Lyd og andet), og de unge gifter sig med de fremmede. (Der nævnes her som overalt, hvor man kommer, rystende Eksempler.) I denne Henseende venter vi os meget af den ungfrisisk Bevægelse, der bekæmper denne Blanding med de fremmede. Vi mærker jo dog tydeligt, at vi ikke hører sammen med dem, men med de nordiske Folk. Dette føler alle Frisere her; men mange Bønder vover alligevel ikke at tilslutte sig vor Bevægelse; de er bange for, at de ikke kan eksistere som Bønder i Danmark. De forholdsvis gode Kaar for Bønder under det tyske Styre er imidlertid kun Bluff. Vi har Penge, de mest uforskammede, der leverer til den sorte Børs, har de fleste; men hvad nytter det, naar alt bliver udpint og forfalder, fordi man ikke kan købe noget! Den Landmand, der ikke har sørget for at holde sine Maskiner fornyet og i Orden, er i Dag meget ilde stedt.«

Den sidste, vi opsøger, er en rask Kaptajn i Dagebøl. Han har mistet tre Skibe under den sidste Krig, og nu har han søgt hjem til Broderen, fordi det er umuligt at faa et nyt. »For tre Dage siden var jeg i Hamborg. Har De set Hamborgs Havn? Haabløst, absolut haabløst!«

Jeg spørger: »Hvorfor vil De til Danmark?« — Svaret kommer uden Betænkning: »Fordi jeg føler en nordisk Stemme i min Samvittighed og allerede for mere end 20 Aar siden har erkendt, at vi Frisere hører sammen med Danmark, og at det tyske er fremmed for os. Jeg kender Danmark, især Limfjordsbyerne, bedre end Tyskland. Vort Sprog har nordisk Klang. Vor hele Mentalitet er slet ikke

rettet mod Syd; vi kan overhovedet ikke forstaa en Sachser eller Bayer. Jeg har sejlet meget med engelske Skibe; jeg holdt mig altid til danske og norske Kammerater, aldrig til Tyskerne, der var saa fremmede for mig. I Barcelona var jeg i længere Tid Medlem af Danskernes og Nordmændenes Klub, ikke af den tyske. Jeg har sejlet med mange Skibe og har været overalt i Verden, men overalt var Danske og Nordmænd mine Kammerater. Limfjorden er et Himmerige! Naar jeg kom til Skive, Nykøbing M. osv., traf jeg altid gode Folk. — Det, jeg længe har vidst, kan nu alle Folk her paa Egnen se, efter at de mange Flygtninge er kommet hertil. Vi hører ikke sammen med Østpreussere og Sachser, men med Nordmænd og Danskere!« »Er der ikke Konjunktur med i Spillet for manges Vedkommende?« — »Konjunktur? Absolut nej! Vi kan ogsaa eksistere her. Konjunktoren arbejder snarere imod det danske, thi mange er bange for, at de ikke kan eksistere under de danske Forhold!«

Fik vi saa Svar paa vort Spørgsmaal: Hvorfor vil Friserne til Danmark? Læserne kan selv dømme! Samtalerne var i det mindste en stærk Understregning af, at de *materielle* Grunde ikke er de drivende. Naturligvis kan og skal Friserne ikke føle sig som Danskere, men de føler et Væsensfællesskab med det nordiske og har ikke glempt, at de under 1000 Aars dansk Styre havde Privilegier og Friheder, som Preusserne omgaaende slettede.

Carsten Boysen og jeg drøfter paa Hjemvejen Spørgsmaalet: Hvad nu, hvis disse Folks Haab om at komme til Danmark ikke opfyldes? Jeg drøftede dette Spørgsmaal med flere. En dansk Lærer, der har arbejdet dernede i næsten 20 Aar, og en ung Sydslesviger, maaske den bedste af de unge, jeg kender, var enige om Svaret: Hvis Danmark vedvarende stiller sig afvisende og ikke vil hjælpe til at gøre Sydslesvig frit, saa er som Følge af den store Flygtningeinvasjon alt Haab ude for al Fremtid, thi om faa Aar er Befolkningen her en haabløs Blanding. Derfor byder vor Samvittighed i dette Tilfælde os at sige til Sydslesvigerne: »Alt Haab er ude! Luk Skolerne og find Eder til Rette med den tyske Stat, saa godt I kan!« Vi kan ikke forsvare at sætte disse Mennesker i et varigt Modsætningsforhold til den Stat, som de aldrig slipper bort fra. Vi har saa været med til at begaa en Forbrydelse mod disse Mennesker ved at støtte det danske Arbejde og derved vække Forventninger hos dem; men vi føler det som en meget alvorlig Pligt at være med til at hindre, at de kommer i varige Trængsler og Ulykker!

Den unge Friser Carsten Boysen giver et helt andet Svar: »Det var et Vovestykke, da jeg og et Par andre unge Frisere i 1932 søgte til Hoptrup Højskole. Det har bragt stor Rigdom og Lykke for mig

at komme i Forbindelse med dansk-nordisk Kultur og at faa Lov til at arbejde for Bevarelsen af mit frisiske Folks Ejendommelighed. Se her vor Hjemstavn! Er den ikke rig og smuk? Kan jeg ikke være stolt af mine frisiske Landsmænd? At arbejde for at vise dem, hvor de med Rette hører hjemme, er i og for sig Maal nok! — Men det vilde naturligvis blive en stor Skuffelse, hvis vi som Følge af Danmarks afvisende Holdning ikke fik Lov til at komme derhen, hvor vort Væsen og vor Historie har placeret os!«

Hos Friserne i Ejdersted

Hvis Sydslesvig engang skulde komme til Danmark, vilde *Ejdersted*, Halvøen Nord for Ejdermunden, blive det mest lønnende Maal for danske Turister. Det er umuligt at beskrive dette lille Lands Rigdom og Skønhed en Sommerdag og dets Ejendommelighed: de rige Marskkoge og mange Diger, de særprægede Landsbyer med mange ejendommelige Kirker, de mange store »Hauberge« paa deres Værfter.

Haubergen er Verdens stateligste Bondegaard. Dens Arkitektur er let at forklare: det er en firelænget dansk Bondegaard, hvor alle Længer og Gaardspladsen med er forenede under eet kolossalt Tag. Man skal besøge en Hauberg lige før Høhøsten, naar hele Bygningen er tom. Man træder ind i Bygningens Centrum »Firkanten«, der svarer til Gaardspladsen i en firelænget dansk Gaard, og ser straks hele Konstruktionen. Kolossale Stolper rundt omkring »Firkanten« bærer det vældige Tag. Mod Syd ligger Stuehuset som en Kasse lagt ind i Bygningen, med mørke Kamre ud imod »Firkanten«, med Køkken og Stuer ud imod Lyset. En anden Længe danner Stalden, de øvrige Længer Lade, Vogn- og Maskinrum osv. Den statelige Bygning kroner en »Værft«, en kunstig Jordhøj, i Regelen med en Voldgrav omkring Højen. Marskbonden sidder paa sin Værft som en Herremand paa en gammel Borg, og de Ejderstedbønder havde i den danske Tid ogsaa særlige Privilegier, som Preusserne dog meget hurtigt slettede. I Landsbyerne, der med brolagte Gader og Hus klinet op ad Hus minder om smaa Købstæder, bor Arbejdere og Næringsdrivende, men alle føler sig som noget for sig: *de er Ejdersted-Frisere*.

*

Ejderstederne er nemlig til Trods for deres nuværende plattyske Modersmaal Frisere, hvad bl. a. Navnene tydeligt viser. De skiftede for godt 200 Aar siden over til plattysk Sprog, men den frisiske Fol-

kebevidsthed er klar og bestemt endnu i Dag. Der er gammelt Had og meget gammelt Blod mellem Ejderstederne Nord for Ejder og Ditmarskerne Syd for; Ejderskellet staar intet Steds saa skarpt som ved Ejdermundingen.

Jeg har flere Gange hver Sommer mange Aar i Træk ledet Studieflygter til Sydslesvig og lidt ind i Nordholsten for at vise Deltagerne det skarpe Ejderskel med Hensyn til Byggemaade, Markled, Vognspor og meget andet.

For et Par Dage siden overrakte en Dansker i Sydslesvig mig en Forordning fra 1938, som man havde fundet i et tysk Byarkiv, hvorefter Politiet dengang fik Ordre til paa forsigtig Maade at overvaage min Færden, fordi »denne Mand foregiver at studere Bygninger, men i Virkeligheden driver chauvinistisk Agitation!« Hvor taabelig denne Paastand var, fik jeg Stadfæstelse paa, da det ved mit Besøg dernede nu i Sommeren 1947 viste sig, at to af de faste Studiemaal, vi opsøgte, en Hauberg i Ejdersted og en nedersaksisk Gaard i Jevenstedt, begge ejedes af afgjorte Nazister!

Jeg besøgte nemlig ved mit Besøg i Ejdersted forleden først Manden i den over 200 Aar gamle, meget smukke og stilrene Hauberg i Witzwort, hvor jeg indtil 1939 kom flere Gange hvert Aar, altsaa uden at spørge efter Ejerens politiske Indstilling og uden at vide, at han dengang var Nazist, hvad der var en stor Sjældenhed i Ejdersted, og oven i Købet var han »Ortsgruppenleiter«. Dette fortalte han os nu i et trist Skriftemaal. — »Vi anede intet om Nazismens Skændselsgerninger«, sagde han. »Nu skubbes hele den hjemmehørende Befolkning til Side af de fremmede Flygtninge, thi de var efter deres egne Udsagn jo ikke Nazister. Værre endnu er det, hvordan disse fremmede blander sig med Befolkningen; det er frygteligt, ikke til at tænke paa, hvad der bliver Resultatet! Jordreformen, Regeringen nu vil gennemføre, er Begyndelsen til Kommunismen. Vore Bygninger forfalder, vore Jorder udpines, alt er haabløst. Jeg har mistet al Tro paa en Fremtid, al Tillid til Mennesker, og jeg vil ikke have det mindste med Politik at gøre!«

Det sidste var Svaret paa en forsigtig Føler, hvordan den tidligere lokale Partileder saa paa den danske Bevægelse. Han sympatiserede ikke med den, syntes heller ikke om den Arbejder, der stod i Spidsen der paa Stedet. Han skal have udtalt: »Nu bliver vi snart danske, og saa skal Bønderne faa lært at bestille noget!« — Muligvis er dette Sladder, men naar det nævnes, er det, fordi man overalt i Sydslesvig blev stillet over for det overmaade vigtige Spørgsmaal: Hvem staar i Spidsen i de enkelte Egne? De fleste Steder var det heldigvis gode Mænd, nogle Steder var det mindre heldige. Det er en absolut Nød-

vendighed for den danske Bevægelse, at Stien holdes ren; de ikke egnede maa bortskæres med haard Haand, uanset deres Fortjenester i Starten.

•

— — — Helt anden Luft end hos denne tidligere Nazist hersker der det næste Sted, hvor vi tager ind, hos en anset og betroet Storbonde, Overdige greve m. m. Vi spørger ham: »Hvorfor stemte 70 pCt. af den hjemmehørende Befolkning i Ejdersted paa Sydslesvigsk Fornings Lister?«

Svaret lyder: »Ejderstederne er *Frisere*. De har aldrig haft nogen Forbindelse sydpaa over Ejderen, tværtimod har de næret gammelt Fjendskab mod Folkene Syd for Ejder. Vi mærker Længslen mod Nord hos dem alle sammen. Naar Bønderne herfra tidligere rejste i Nordslesvig paa Kreaturopkøb, mødte de dejlige Mennesker af samme Præg, som de selv var. Der er kommet frisk Blod til Ejdersted nordfra og sydfra, men allerede de gamle sagde: »Det er Blod nordfra, det er godt, det skal vi regne med!« — Friserne elskede altid Friheden, og de kunde bevare Frihed og egen Kultur under det danske Styre, medens de under Preusserne hurtigt mistede deres særlige Friheder og mødte Angreb mod deres Kultur. — De ønsker at leve som Mennesker, og de ved, at dette faar de ikke Lov til under tysk Styre, thi Tyskerne taler allerede i Dag kun om Revanche og Krig. En ældre Mand sagde til mig: »Jeg er fuldstændig klar over, at det ikke bliver til Guld og grønne Skove for os, naar vi kommer til Danmark. Ser vi blot paa det materielle, bør vi blive, hvor vi er. Men i Danmark finder vi det, der er bedre: Menneskelighed og Hjertelighed!« Dette er ikke blot et »Bort fra Preussen!« men lige saa meget et »Tilbage til Danmark!« — Grænsen af 1920 var en *unaturlig* Grænse, fordi den skar den naturlige Enhed Slesvig midt over. Den var en *uheldig* Grænse for Danmark. Vi vilde aldrig have faaet en saa stærk oppositionel Hjemmetyskhed i det samlede Slesvig, som der nu opstod i Nordslesvig, thi nu sad Nordslesvigs Tyskere med deres mange Forbindelser i Sydslesvig og mente, at vi havde det bedre end de; men ingen Slesviger har nogen Sinde haft Interesse i Forbindelser med Holsten. — Selv om der i Dag er et klart Flertal for Danmark i Sydslesvig, skal vi helst ikke have nogen *Afstemning*, thi i Afstemningen fødes allerede et nationalt Mindretal med Krav paa særlige Rettigheder, og dette ønsker Sydslesvigerne ikke. — Der staar uden for vore Rækker mange, der ideologisk set er stærkere og bedre end mange af vore Medlemmer. Dette viser ogsaa Valgtallene, der ligger langt over vore Medlemstal. Det er for en stor Del Folk, der ikke ønsker Madpakker eller andre Fordele, men af rent idealistiske Grunde ønsker Forbindelsen med Danmark.«

Fra flere Sider hørte vi den gamle *Dr. Gerckens* i Garding nævnt som den varmeste Forkæmper for den frisiske Sag, Medlem af Friser-raadet og Stifter af et udmærket frisisk Hjemstavnsmuseum. Vi aflægger et Besøg i hans smaa Stuer. — »Jeg vilde ikke arbejde for Preusserne,« fortæller han, »thi min Hjemstavn lærte mig, at Preusserne var vore Fjender. Derfor virkede jeg i Serbien og hos Østfriserne i Oldenburg. Senere boede jeg i Berlin som fri Mand i et Arbejde som Konsulent for større Godser i privat Eje. 1931 trak jeg mig tilbage til min Hjemstavn Ejdersted.

Da Ejdersted Amt i 1932 blev opløst som selvstændig Amt, gik jeg ind i Kampen for dets Genoprettelse og blev som Følge deraf tvunget til at indmelde mig i Nazistpartiet, hvorved det ogsaa lykkedes at føre Kampen igennem til en sejrrig Afslutning. Som Tak fik jeg overrakt denne Hjemstavnsfane, som De ser der paa Væggen. Jeg traadte i 1942 ud af Partiet, som jeg aldrig havde sympatiseret med, men mit Medlemskab i Partiet gør, at jeg ikke kan blive Medlem af Sydslesvigsk Forening. — Jeg kan for Resten heller ikke lide Betegnelsen »Danofrisere«. Vor frisiske Bevægelse er en egen *frisisk* Bevægelse. Vi danner sammen med Vest- og Østfriserne et frisisk Folk med en egen Kultur. Men vor Fortid viser os hen til Forbindelsen med Danmark. Preusserne har altid søgt at udrydde vor Kultur, og vi vilde føle os lykkelige, hvis vi igen kunde faa Lov til at leve under den danske Stat. Vore Børn skulde i dette Tilfælde naturligvis ogsaa lære det danske Sprog og have Forbindelse med dansk-nordisk Kultur, der er saa nært beslægtet med vor. Dette føler langt de fleste Frisere i Dag. Derfor er den tysk-frisiske Forening under Ledelse af den intrigante og kyniske Pastor Muuss saa helt uden Betydning, selv om den kan glæde sig ved Bevaagenhed og Støtte fra Regeringen i Kiel og vel ogsaa fra den engelske Militærregerings Side.« — Den gamle Doktor er særlig glad ved at fortælle, at den danske Præst i Ejdersted lige har været hos ham og har bedt ham om at skrive et Teaterstykke for en Amatørsammenslutning, — thi han er ogsaa Digter!

— — — »Som vore Landeveje er fulde af Huller, saaledes er vi Frisere ogsaa sjæleligt fulde af Huller og længes efter at faa *menne-skelige* Kaar under dansk Styre,« sagde en af de gode Ejderstedfolk, vi talte med. Vilde Danmark, hvis det fik Ansvaret for Sydslesvig, kunne svare til disse Forventninger? Friserne i Sydslesvig er ikke Danskere, og det vilde være Synd, ved Vold eller Lempe, at søge at gøre dem til det; men ingen i Sydslesvig er mere opsat efter at komme bort fra det tyske og tilbage til statslig Forbindelse med Danmark end Friserne. De ønsker ogsaa kulturel Forbindelse med Norden, hvad de mange Krav om danske Skoler vidner om, og de og deres Børn

synger de danske Sange med stor Begejstring; men de ønsker at blive det, de er, Frisere. — Hvis Sydslesvig kom til Danmark, vilde ikke blot dansk Areal øges, men Danmark vilde blive større ved her at faa en ny og stor Opgave tildelt, som den hollandske Stat kun delvis, den tyske slet ikke har magtet. — Vilde vi kunne klare den, saa det danske Folk og den lille frisiske Folkerest paa omkring 35.000 Mennesker kunde bo under samme Tag til gensidig Berigelse?

I Bondelandet Angel

Det store, smukke og rige Bondeland Angel, Halvøen mellem Flensborg Fjord og Slien, er lovprist saa ofte og saa overstrømmende af indfødte og fremmede, at ingen Angelbo er i Tvivl om, at hans Hjemstavn er Verdens dejligste Plet. Angelboernes Selvfølelse og Foragt for alt, der ligger uden for deres Hjemstavn, er saa kendt af alle Slesvigere, at de just ikke kan kaldes yndede. Det var da ogsaa i første Række den Kendsgerning, at det tyske var det *fine*, alt dansk omgivet med Mindreværdsforestillinger, der bevirkede, at Angelboerne for 100 Aar siden ikke blot sluttede sig til det tyske, men bekæmpede det danske med en Fanatisme, der ellers var ret ukendt i Slesvig. Dette har vi Nordslesvigere ikke glemt i Dag. Da jeg kort efter Befrielsen drøftede med et Par Søkende, om vi nu skulde have Sydslesvig tilbage, blev vi hurtigt enige om: Under alle Omstændigheder skal saa først Angel graves fra og sænkes i Havet!

Saa skete det mærkelige, at den dansk-sydslesvigske Bevægelse allerførst tydeligt sprang frem i Angel, nærmere bestemt dog *Sydangel*, Egnen omkring Erebøl-Sønderbrarup. I længere Tid laa Sydangel f. Eks. med Hensyn til Ønsker om danske Skoler langt forud for Nordangel, der efterhaanden dog kom ret godt med. Endnu det sidste Valg viste, at Modstanden mod dansk Orientering er forholdsvis stærk i Nordangel. Hvad er Aarsagen til denne Forskel mellem Nordangel og Sydangel, der tilsammen ellers danner en absolut Enhed?

Hele Angel er saa danskpræget som noget andet Stykke Danmark: Bynavne, Marknavne, Byggemaade, Sæder og Skikke er danske, det gamle Angelbomaal var dansk. Dette gælder hele Angel. Fra gammel Tid har Angel dog været delt ved en Amtsgrænse, idet Nordangel hører til Flensborg, Sydangel til Slesvig Amt. Sprogreskripterne af 1850 virkede maaske som endnu stærkere Skel, idet Nordangel, der hørte til det blandede Omraade, kom ind i den haarde Kamp mod det danske »Overgreb«, medens Sydangel uanfægtet beholdt det tyske Sprog som eneherkende i Skole og Kirke. Naar de mange danske

Skoler sprang frem Syd for Sprogforordningsgrænsen af 1850, skyldtes dette sikkert, at der i Nordangel endnu skal overvindes Komplekser fra Kamptiden for 100 Aar siden og fra Sprogskiftet efter denne Tid,

Da jeg drøfter dette Spørgsmaal med Angelboerne paa selve Stedet, vil de rigtignok ikke høre højtravende Tale om Komplekser. De mener, at Grunden snarere er den simple, at de kendte Jensen'er i Oksager, Fader og Søn, som ukronede Konger har hersket over Nordangel, medens der i Sydangel sad Mænd, der arbejdede energisk for den danske Sag, frem for alt Gottschalk paa Sønder-Brarup-Eggen. —

*

Landevejene i Angel er frygtede af alle Bilister. De snor sig i fantastiske, uafbrudte Svingninger mellem de lukkede Hegn, og de største Strækninger er et System af lutter Huller. Men smukt og rigt er Landet at se paa, selv i denne Elendighedstid. Vi kører fra Slesvig gennem Brebøl, hvor Angelboen Tønnsen har sin blomstrende Skole, gennem Midtangels Hovedstad Sønder-Brarup og standser op hos en af de bedste Mænd i Sydangels danske Bevægelse, en Bonde i Fovllyk. Han var engang Amtsforstander og Formand for Skolekommissionen og havde mange andre Tillidshverv; hans Standsfæller har i Dag udstødt ham og forfølger ham, fordi han har bekendt sig til sin danske Rod; Medlem af Sydslesvigsk Forening kan han heller ikke blive, fordi han tidligere var Partimedlem. Han tager roligt, maaske lidt tungt paa Tingene; men Grunden er Klippegrund: Følelsen af at følge *Reittens* Vej.

Manden er Angelbo af reneste Art. Paa Stuehusets Mur hænger en officiel Tavle fra Nazismens Tid — Hagekorset er dog borthugget — der attesterer, at dette er en Arvegaard, der har været i Slægtens uafbrudte Eje i det mindste siden 1587, og han viser os gamle Skøder med vedhængte Segl, der gaar tilbage til 1700. Ogsaa Hustruen er Angelbo, fra Kappel.

Vi tillader os at spørge denne solide Mand: »Hvordan har Deres nationale Udvikling været?« — »Det har taget lang, lang Tid for mig at omstille mig. Jeg var Amtsforstander og Partifælle. Jeg saa nok meget, der stødte mig; men jeg vilde alligevel ikke tro min Svoger, Dr. Hans P. Jacobsen, naar denne fortalte om Nazisternes Forbrydelser. Jeg sagde til ham: »Det er en Gemenhed at svigte sit Fædreland!« — Han svarede: »Mensch, du er jo slet ikke Tysker! Dette har jo blot den preussiske Propaganda i Skole og Presse bildt dig ind!« — Her falder Konen ind, hurtigere og mere veltalende end Manden: »Somme Tider siger ogsaa jeg til mig selv: »Er det ikke en Gemenhed at svigte det tyske Fædreland i Nødens Stund? Men hvad er Fædreland? Vort

tyske Fædrelandsbegreb er blevet hældt i os fra Berlin. Jeg kan ikke sige, at jeg er dansk, men jeg ved nu, at jeg er *ikke tysk*. Fædreland er et vidt Begreb, men *Hjemstavn* kan jeg fatte. Jeg er frem for alt Slesviger. Dette er mit Udgangspunkt, og denne Hjemstavn viser Vejen mod Danmark!« — »Ja,« fortsætter Manden, »vi troede, at det tyske var saadan, som vi formede det i vore Hjerter ud fra vor egen Væsenart. De fremmede Flygtninge har vist os, at det var et Skinbillede, vi bar i Hjertet. Tidligere kom vi i det højeste til Kiel, og dér var Folk omtrent som vi, men disse Tyskere, der nu bor blandt os, er Mennesker af helt andet Væsenspræg. Vi kan ikke høre til samme Folk som de!« — Han nævner her Eksempler paa det, alle taler om dernede, den unaturlige Blanding mellem Flygtninge og hjemmehørende.

»Værst af alle er dog alle de Embedsmænd østfra, der i Dag behersker alle offentlige Kontorer, Post, Socialkontorer, Retsvæsen osv. De er uudstaaelige! De vil være Demokrater? Diktatorer af værste Slags er de. Ret og Retfærdighed findes i Dag ikke hernede. Tre Gange har der været Indbrud hos mig, to Gange har man stjaalet Træ i min Skov, en Sag for Fornærmelser mod mig har jeg løbende; der sker intet, selv om jeg, som ved det ene Skovtyveri, møder med Forbryderne.« — »Ja, og Afnazificeringen,« indskyder Konen, »er den rene Svindel. De store løber frit omkring, de smaa, der hele Tiden var anstændige Folk (hun kaster et Blik hen paa Manden), kan ikke faa deres Sager bragt i Orden!« — Manden fortsætter, tydeligt sindsbevæget: »Det stærkeste Indtryk paa mig gjorde dog de skændige Forfølgelser og den Uret, vor Lærer Wehlitz, den dygtigste Lærer i vid Omkreds, var udsat for, fordi han bekendte sig til Danskheden, hvad der var hans gode Ret som født Slesviger og gift med en Nordslesviger.

Disse Preussere og mine Naboer, der endnu er under deres Indflydelse, vil slaa alt dansk ned med Knipler. Bønderne her paa Egnen siger: »De førende i Sydslesvigsk Forening er Socialdemokrater. Vi Bønder vil aldrig kunne eksistere under danske Forhold. I Tyskland er Fremgang mulig, under Danmark er Falitten sikker, forrykt er den Bønde, der slutter sig til den danske Bevægelse!« — Den, der tænker materialistisk, skal naturligvis være betænkelig; men mange af de Paastande, Tyskerne møder med, er Svindel. Bare vi havde en tysk-skreven dansk Avis, der kunde sprede Oplysning om alle Forhold i Danmark!« —

Og saa kommer det sidste, fortalt med noget rystende Stemme: »Min Broder faldt i 1916; hans Enke slog sig igennem og fik ved Arbejde og Afsavn Sønnen ført igennem Skoler og Studier. Da han lige var

blevet Dr., blev han indkaldt og faldt. Dermed er denne Gren af vor Slægt uddød om kort Tid. Vor ældste Søn blev indkaldt som 17-aarig og faldt, inden han var fyldt 18 Aar«.

— — — Det var en Oplevelse at gæste dette Hjem og tale med denne Bonde, der havde brugt saa lang Tid til at omstille sig i national Henseende. Vi lærte her et Motiv at kende, som vi maaske ikke tidligere havde været opmærksom paa: *Retsfølelsen* som det absolut bærende ved hele Processen. Du skal gøre det, du har erkendt som det rette, om saa Uretten nok saa meget triumferer i dit nærmeste Samfund!

Sydslesvig hærges af Røverbander

Man har næppe sat sin Fod i Sydslesvig, inden man faar et stærkt Indtryk af, at denne Landsdel, som vel hele Tyskland i Dag, er et Land i økonomisk Forfald.

Nok er de direkte Krigsødelæggelser ikke store, men til Gengæld gaar Aarsagerne meget længere tilbage i Tiden end i Egne længere sydpaa. Slesvig var en »Blindtarm« i det store Tyskland. Tysklands store Opblomstring i Kejsertiden kom kun Storbyerne og Industriomraaderne til gode. Smaabyerne stagnerede helt, og de noget større kunde i Udviklingen ikke holde Trit med f. Eks. Udviklingen i Danmark. Flensborg var i 1864 næst efter København Danmarks største og rigeste By, lige ved dobbelt saa stor som Aarhus. I Dag er Forholdet næsten det omvendte, Flensborg falder i enhver Henseende ynkeligt igennem ved en Sammenligning med Aarhus: næsten ingen Forandringer i Byens indre i Aartier, stadig de samme smalle Indkørselsveje til Byen, især fra Vest og Øst som for 100 Aar siden, ingen Forstæder i blomstrende Udvikling osv. — Slesvig var i 1864 ikke saa lidt større end Aalborg; i Dag kan de to Byer slet ikke sammenlignes. Endnu værre er det, naar vi kommer til de smaa Købstæder i Sydslesvig, de har stagneret haabløst i mange Aartier. To store Verdenskrige satte dem yderligere tilbage, og der er ingen Tegn paa, at der kommer nyt Liv i de sydslesvigske Købstæder foreløbigt.

Paa Landet ser det endnu mere trøstesløst ud. Bøndergaardene er meget forfaldne. Under hele den lange Krig var det af Hensyn til Faren fra Luften forbudt at hvidte og male udendørs, efter Krigen kan man hverken skaffe Kalk eller Farve. Straatagene staar med gabende Huller; man har nok Straa og Rør, men kan ikke skaffe Tækkereb.

De to nord-sydgaaende Hovedveje (Flensborg—Rendsborg og Tønder—Husum—Frederiksstad) er i god Orden med Undtagelse af faa

Kilometer Syd for Husum, der til Gengæld ogsaa næsten er livsfarlige at passere. Kommer man imidlertid ud paa »Hovedveje« af 2. Klasse, og paa Bivejene, er Tilstanden grufuld.

Værre end disse Forfaldstegn er, at man ingen Steder mærker nogen *Lyst til Genrejsning*. Der hersker i Tyskland stor Mangel paa Jernbanemateriel. Alligevel staar paa Skinnerne Nord for Husum i Hundredevis af Jernbanevogne, vel i Snesevis af Lokomotiver og ruster op. Alt Træværk er naturligvis stjaalet, men Understel og Jerndeले burde da kunne bruges. Maaske er Grunden den, at de har paamalet »Allieret Ejendom«.

— Der klages overalt over en katastrofal Nedsættelse af *Arbejdstempoet*, baade paa Landet og i Byerne. Selve *Arbejdslonnen* synes at være rimelig, set baade fra Arbejdernes og Arbejdsgivernes Synspunkt. En Murer fortalte mig, at han tjente 1,05 Mark i Timen og altsaa kunde have 50 Mark om Ugen (en Murerarbejdsmand 40,80 Mk.). Det kaldte han ikke ringe i Betragtning af, at hele Fødevarerationen for en Maaned kostede 35 Mk., og Huslejen er heller ikke stor. Ogsaa han var imidlertid meget optaget af det fortvivlede Arbejdstempo, især ved offentlige Arbejder som Fjernelse af militære Anlæg eller Udvidelse af bestaaende Flyvepladser — thi et Par af de bestaaende Flyvepladser udvides! Han og andre nævnte Eksempler paa, hvordan der ved disse Arbejder for det offentlige sløses og ødsles og stjæles for Millionværdier.

I Tyskland tænker enhver i Dag kun paa at bjerge sig selv paa bedste Maade. Det gælder alle, ogsaa dem, der staar i den offentlige Forvaltnings Tjeneste. Man fortæller overalt om Korruption og Bestikkelse, hvad der er ret naturligt, naar man simpelthen ikke kan leve paa de officielt tildelte Rationer. Dette gælder efter Sigende ikke mindst *Politiet*. Der er en Politibetjent i hver større Landsby, saa godt som alle Flygtninge østfra. De er imidlertid i Lommen paa Befolkningen og kan ofte heller ikke skride ind over for de mange Tyvebander. Hovedmanden for en Tyvebande i Sydtønder Amt blev ved Forhøret spurgt, hvem der havde været Aftager af Varerne. Han begyndte: »Mine bedste Aftagere var Politivagtmesteren i denne By, Politivagtmesteren i denne, Politivagtmesteren i denne —«, hvorpaa Dommeren i Hast spurgte om noget andet!

Til Politibetjentenes Undskyldning skal dog siges, at de staar magtesløse med deres Gummiknipler over for Forbryderne, der i Regelen har Vaaben. En Politivagtmester i Tolk i Angel blev for nogle Maaneder siden skudt ned, da han vilde paagribe en Bande.

For nogen Tid siden tog nogle Politibetjente paa Læk-Eggen sig for at faa opklaret de mange Slagtninger af Dyr paa Marken, der

forefaldt der — som overalt i Sydslesvig. Man var klar over, at Gerningsmanden sad i en Flygtningelejr — ogsaa som overalt. Man fik konstateret, at der hver Lørdag Nat paa et bestemt Tidspunkt holdt en Lastbil fra Hamborg foran Flygtningelejren — det stjaalne Kød gaar alt til den sorte Børs i Hamborg. Den næste Lørdag, da Lastbilen var undervejs, sprang 4 Vagtmestre frem og spærrede Vejen med røde Lygter. Chaufføren satte blot Farten op, og de maatte springe til Side. Skal der større Retssikkerhed til, bør Politiet have Lov til at bære Vaaben.

Hvad skal Politiet og hvad skal Befolkningen under saadanne Forhold stille op mod de mange Røverbander! Det gaar maaske den enkelte, som det gik Kromanden i Karlsborg Kro. Man havde 3 Gange lavet Indbrud og slagtet Dyr i hans Stald. Da man fjerde Gang var i Færd med at slagte hans Høns, vaagnede han, overraskede Tyvene og forfulgte dem et Stykke, indtil de skød efter ham. Tyvene fik hverken han eller Politiet Fingre i, det eneste Resultat blev, at han blev idømt Fængsel (rigtignok betinget) for at have været uden for Huset i Spærretiden!

Der stjæles, og der *hamstres!* Der kunde skrives et interessant Kapitel om Livet paa de sydslesvigske Landeveje for Tiden. Man møder mange Lastbiler, delvis kolossalt store, hvad der er naturligt ved Mangelen paa Jernbanemateriel. Man overraskes ved ogsaa at møde forholdsvis mange Personbiler. — »Hvem kører i Dag i Privatbiler hernede?« spurgte jeg min Ledsager. — »Det er tidligere Partimedlemmer, de eneste, der i Nazismens Tid havde Lov og Raad dertil«. — Derimod er Cykler meget sjældne, hvilket skyldes Gummimanglen. Til Gengæld er, i Modsætning til Danmark, Landevejene fyldte med en Strøm af Fodgængere, mest Kvinder, alle med Indkøbstasker eller Rygsække. De er ude at hamstre Levnedsmidler, eller de søger Boliger, thi saa godt som alle er Flygtninge.

De staar uden for enhver Købstad i Flokke og vinker og trygler om at blive taget op i Bilen. Min Kones sidste Ord ved Afskeden var: »Og nu tager du ingen op i Bilen; du ved jo, hvad der er sket saa mange Gange dernede!« Jeg var en ærlig Mand og gav kun et lille Grynt af mig, intet Løfte. Jeg skulde jo skrive til »København«, og dertil hører ogsaa at komme i Snak med de fremmede. De var fra Marienburg og Stettin, fra Sudetergau og Brandenburg, fra alle Østtysklands Egne, og to Kvinder var endog vaskeægte Polakker. Resultatet af Samtalerne var overalt det samme: Nazismen var god nok inden for Grænserne, men Hitler burde ikke have strakt Hænderne ud over Grænserne. Det havde vi ikke tænkt, at Tyskland skulde komme saa langt ned! Dette kan heller ikke blive ved; hvornaar begyn-

der den næste Krig? — Man fik naturligvis ogsaa rystende Billeder af de enkeltes fortvivlede Skæbne: Mændene savnedes, Konerne sidder med flere smaa Børn sammen med Svigerforældrene stuvet sammen i een Stue et Sted paa Landet osv.

De fleste tigger vel Fødevarerne, thi der kan intet købes for rede Penge. Alt foregaar ved Byttehandel, selv Gartneren sælger saa vidt muligt ikke Grøntsager og Frugt paa anden Maade. Dette gælder naturligvis ogsaa den sorte Børs, der i nogle Tilfælde er uundværlig. En dansk Dame kom til at savne $1\frac{1}{2}$ Gram Guld til en Tandplombe. Gullet kostede 750 Mk. pr. Gram, men var naturligvis ikke til at opdrive for Penge. Hun fik det for 1 Pund Smør (380 Mk.), 1 Pund Ost (omtrent samme Pris), lidt Byggryn og et mindre Stykke Pølse — og Køber og Sælger var begge glade ved Handelen.

Hvordan skal de fastlønnede klare sig under disse Forhold? En Lærer tjener ca. 200 Mk. om Maaneden, det er lige 20 Cigaretter efter Sortbørsprisen! Krigsinvaliderne er værre stillede. Jeg havde ogsaa 2 Krigsinvalider med i Vognen, den ene med en sønderskudt Arm, den anden havde mistet et Øje. De fik begge to ca. 40 Mk. i Invalidere-rente om Maaneden, men denne skulde nu skæres ned.

Man undrer sig, at man under disse Forhold ikke møder Tegn paa direkte Underernæring, næsten alle ser nogenlunde velnærede ud. Forklaringen kender vi fra Nordslesvig under den første Vedenskrig: de fleste af de hjemlige har alligevel Forbindelser paa Landet, der hjælper dem, og de fremmede kender det frækkeste Tiggeris Kunst.

Mange af dem slaar sig igennem paa anden Maade. De stjæler, de driver Hjemmebrænderi (2 Pund Sukker — en Flaske Snaps; 2 Pund Sukker er forresten Maanedsrationen for 2 Mand!), de stjæler tomme Tjæretønder ved Vejene og laver smaa Varmeovne af dem, de saver Cyklehjuleger i smaa Stykker og sælger dem ved Dørene som Fyrtøjssten osv. Hvad griber man ikke til, naar Maven er tom!

Hvordan er *Landbrugets* Kaar i Dag. Godsejer *Thaysen*, Fresenhavn, giver følgende Oplysninger:

Bonden har Penge, men mange er ikke klar over, at vi i Virkeligheden driver Udsalg, idet Bygningerne forfalder, Jorderne udpines, Besætningerne decimeres. Gode Arbejdsheste koster 1800 Mk., meget gode op til 2600 Mk., gode Følhopper 2700 Mark. For Kælvekøer er Højestpris sat op til 1000 Mk., for kaarede op til 2000 Mk. For tvangsafleverede Kreaturer betales der 40 Pf. a Halvkilo, i 1. Kl. op til 66 Pf. Mælken betales med 15—17 Pf. pr. Liter. Den ærlige Landmand, der leverer al Mælken til Mejeriet, skal spille Fallit, thi intet kan købes for Penge, Bønderne er tvungne til at lave lidt Smør som Betalingsmiddel. Rug koster 9,60 Mk. pr. 100 Pund (Ctr.), Byg 10 Mk., Havre

9 Mk., Kartofler 2,90 Mk., Slagterisvin koster 65 Mk. pr. Ctr., Grise 1,65 Mk. pr. Pund, Æg 8—10 Pf. pr. Styk, — Dette er de officielle Priser, de faktiske ligger højere (1 Æg f. Eks. 8 Mk); men efter Tvangsafleveringen bliver der ikke meget tilbage til frit Salg.

Tvangsafleveringen er den store Svøbe. Al Rug og Hvede skal afleveres, Kreaturer efter Procenttal hvert Aar hvert fjerde Stykke. For hver 10 Tønder Jord under Plov maa der holdes 1 Hest, de andre bliver taget og sendt til Bayern, Rhinland eller den russiske Zone. Derved regnes de 2-aarige Heste fra 1. Januar af som fulde Arbejdsheste!

Kunstgødning tildeles, men i utilstrækkelige Mængder, mest Kvælstof, lidt Kali, men ingen Fosfor, saa der findes ingen Fosforsyre mere i Jorden.

I Løn betales 60 Mk. om Maaneden for en jævn Karl, hvortil kommer 20 pCt. til social Forsorg (Sygekasse m. m.) Landarbejderne arbejder dog helst ikke for Penge, og de unge Karle interesserer sig ligeledes ikke for Penge; de kommer f. Eks. aldrig og beder om at faa en Del af deres Løn udbetalt. De er dyre at have paa Kost, thi det er utroligt, som de unge i Dag æder!

Gæld er næsten ukendt hos de mindre Bønder, der under Krigen leverede til den sorte Børs. De store er noget vanskeligere stillet, fordi de har Bogføringspligt.

Forfald, Retsusikkerhed, Korruption, Mangel paa Samfundssind, mange Mennesker i Nød, andre i Velvære uden Vilje til at hjælpe — dette er Hovedindtrykket af Undersøgelserne! Her trænges ikke blot til en ydre Genrejsning, men til en virkelig indre Fornyelse. Hvor skal den komme fra? Fra Kirken? Fra en national Folkevækker, en anden og bedre Hitler?

I Dag er alt hult, tomt, trøstesløst. Og Enden? Vi mødte et Ligtog. Min Ledsager sagde: — »Der findes ingen Skruer i Tyskland, Søm er vanskelige at opdrive. Man slaar nogle Fyrrebrædder sammen med et Par Søm, smører lidt Farve paa og er glad, naar Kisten holder sammen, til den er sænket i Graven!«

Mellem Sli-Danevirke og Ejderen

Danmarks gamle historiske Grænse er Ejderfloden, og ned til Ejder naaede ogsaa den ældste danske Bebyggelse, hvad enkelte Stednavne endnu vidner om. Det var dog ikke selve Floden, der skilte, men i Østslavisk de kolossale uvejsomme Skove, i Midten store Heder, i Vest uigennemtrængelige Sumpe. Det var kun Svansø, Halvøen (oprindeligt en Ø) mellem Sli og Eckernførde Fjord, der var sam-

menhængende dansk bebygget, da Omraadet mellem Sli og Ejder af Hertug Erik Abelssøn i Aaret 1260 blev varigt pantsat til de holstenske Grever. Dermed blev den vigtigste Del af det danske Riges ældgamle Grænseværn, det uvejsomme Forterræn foran Danevirkevolden, udleveret til Fjenden. Greverne indkaldte holstenske Bønder som Nybyggere, og saaledes blev Omraadet mellem Sli—Danevirke og Ejder et typisk blandet »Ingenmandsland«, dog med stærk Overvægt for den tyske Befolkningsdel.

Til vor store Overraskelse har der ogsaa fra disse sydligste Egne, fra Rendsborg By, fra Holtenau ved Kiels Fjord, fra Pries i Danskerskoven, fra Hohn Herred og Stapelholm, fra Egernførde og Svans lydt Raabet: Vi vil igen tilbage til Danmark! Danske Skoler er blevet ønsket, ved danske Møder synger Børn i stort Tal »Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden!« Dette er jo ligefrem fantastisk, det skal da være uægte, Konjunktur!

Det skal vi have undersøgt nærmere. Vi starter naturligvis med et Besøg hos den unge *Hans Ronald Jørgensen*, Leder af det danske Kontor i Slesvig, hvis Virkeomraade er Slesvig Amt, Eckernførde Amt og Rendsborg Nørreamt. Han fortæller:

»I Sydslesvig havde vi kun meget lidt nationalt Arbejde, nærmest i selve Slesvig By, i Tønning og i enkelte Familier, saa faa, at vi næsten kan nævne dem alle ved Navn: Lassen—Struckstrup, Lorenzen—Damholm, Hansen—Vedelsvang, Sørensen—Treja, Clausen—Hollingsted, Schlør—Mysunde, Schuldt—Eckernførde, et Par Familier i Tolk og ikke at glemme Skrædder Gefke i Fleckeby, der til mange danske Turisters Glæde altid havde et lille Dannebrogflag staaende i Vinduet.

I de sidste Aar før Krigen og under Krigen gik som Følge af det voldsomme Tryk det danske Arbejde i Slesvig og Tønning nærmest i Staa, saa at vi ved Kapitulationen næsten skulde begynde paa bar Bund, støttende os til de enkelte trofaste. Dette viste sig senere at være en Fordel for os, da vi ikke hernede som længere nordpaa blev hindrede af det gamle Modsætningsforhold og ikke behøvede at høre det stædige »Vi holdt ud i Trængselstiden og vil ikke anerkende de nye som Danskere!« Hernede fandtes der intet forældet Tillidsmands- og Bestyrelsesapparat. Her kunde vi tage mod alle, der var pæne Mennesker, og der kom mange. Der blev dannet nye Bestyrelser med nyt Initiativ. Kærnen i Arbejdet dannede de mange, der havde stærke danske Familieforbindelser, der var fødte Nordslesvigere eller gift med Nordslesvigere, f. Eks. Nielsen—Holtenau, Borgmester Clausen—Slesvig, Molzen—Eckernførde og mange andre.

Bevægelsen her er ikke i første Række en national eller kulturel

Bevægelse, men et *politisk* Spørgsmaal, dvs. Befolkningen er klar over, at den aldrig finder en til dens Mentalitet og Interesser svarende Behandling i Forbindelse med Tyskland, men kun i Forbindelse med Danmark, thi Overleveringer og Minder fra den danske Tid ligger endnu stærkt i Bevidstheden. En gammel Mand i Tønning viste mig Kolonihaverne og sagde: »Kolonihaverne blev anlagt af Danskerne; Danskerne var gode mod Smaafolk!« — Ejderskallet staar overalt dybt; Holstenerne har accepteret Preusseriet, Slesvigeren aldrig. Nu skal det være Slut med Preusseriet, thi alle ved, at det kommer igen. — For Tyskland var Sydslesvig desuden i økonomisk Henseende en Blindtarm, der blev stærkt forsømt; alt blev flyttet til Kiel og længere sydpaa. Det er i første Række den gamle Forbindelse med den danske *Stat* og den danske *Konge*, der ønskes genoprettet.

Glem ikke, at der ogsaa i dette Omraade mellem Sli og Ejder findes stærke danske Traditioner! Formanden i Hohn Herred, Ohem, er rundet af en Slægt, der i over 500 Aar har siddet paa Hohngaard, deriblandt 350 Aar som Kgl. danske Herredsfogeder, og som har faaet Gaard og Navn af den danske Konge som Løn for Forfædrenes Tjeneste i den danske Stat.

Udviklingen i det sydligste Slesvig har en særlig Note derved, at f. Eks. i Slesvig By en Del af de *bedste* Borgere staar i Spidsen, saa at der socialt set er Tale om en jævn Fordeling. Det er altid af stor Vigtighed, hvem der i Starten staar i Spidsen. — Et Særkende er det ligeledes, at der her fra Begyndelsen af i de danske Rækker har været en snæver Forbindelse mellem Borgerlige og Socialdemokrater, idet alle ledende Socialdemokrater straks stillede sig paa dansk Side. Det er en Kendsgerning, at en stor Del af Arbejderne allerede i 1920 var indstillede paa at stemme Dansk, og at dengang kun en meget skarp Partidisciplin afholdt dem fra det. Nu da Hovedpartiet ikke mere eksisterer, er de frit stillede og kan følge deres Overbevisning, der i Mellemtiden er blevet styrket ved det tyske Demokratis fuldstændige Svigten.

Selv om Udgangsmotivet ikke i første Række er af national og kulturel Art, saa findes der hernede dog den mest alvorlige Stræben efter ogsaa at finde ind til dansk Kultur. Et Bevis for, at Befolkningen mener det ærligt og stræber efter at blive virkelig dansk, er den stærke Interesse for danske Møder og den Energi, hvormed man med primitive Midler lærer Dansk. Mange Steder er »Flensborg Avis« det eneste Undervisningsmateriel, og mange Lærere kan selv kun mangelfuldt Dansk. Hvor der findes en egnet Lærer til Privatundervisning, har han saa mange Elever, at han ikke kan overkomme Arbejdet, saaledes er der i Gettorp vedvarende 9 Kursus i Gang for voksne og

Børn. Der er kommet mange Ønsker om danske Skoler hernede, og det er betegnende, at den første Skolestrejke udbrød i Karby Syd for Slien! Indtil nu er ikke en eneste Skole blevet tilladt hernede! Man er klar over, at det ikke er nok at være Medlem af Sydslesvigsk Forening, men at dette forpligter til at arbejde sig ind i dansk Kultur. Man siger: »Vi er opvoksede i tysk Kultur; men vore Børn skal opdrages til at være virkelige danske Mennesker«, og dette er ærligt ment.

Vi skal undersøge Forholdene paa Stedet og vælger som Maal Karby i Svans, det første Sted, hvor Forældrene erklærede Skolestrejke. Formanden for Sydslesvigsk Forening er hjemmehørende paa Egnen, Konen, der vist er den drivende Kraft, er opvokset i Aabenraa og Haderslev, og begge har tidligere boet i Flensborg. To Piger besøger den danske Skole i Kappel — en Mil hen og en Mil tilbage hver Dag — og de taler Dansk med Moderen!

Vi spørger om Aarsagen til Skolestrejken. »Det er over et Aar siden, at vi indsendte Andragendet om en dansk Skole her i Karby. Der er tilmeldt 115 Børn, over Halvdelen af de hjemmehørende; i den tyske Skole her i Byen underviser 1 Slesviger og 5 Flygtningelærere. Omtrent 20 Børn herfra gaar hver Dag den lange Vej til Kappel, men Skolen der er fuldstændig overfyldt med sine 350 Børn, og den danske Skole i Arnæs med ca. 100 Børn ligeledes, saa der begge Steder ikke kan optages flere. Derfor skal og vil vi have vor egen Skole.

Vi indsendte saa den 17. Maj en Skrivelse til »Kreisschulamt« i Eckernförde, hvori der bl. a. siges: »Her paa denne gamle Jord har vi Retten til at bestemme over os og vore Børn. Som Mennesker af nordisk Æt er det vor Ret og med Hensyn til vore Børn vor Pligt at søge Forbindelse med nordisk Kultur. Vi ønsker at faa vore Børn opdraget i en fri og kristelig Skole, vi ønsker at bygge en ny Fremtid, ikke uden Gud, men med Gud. Den nuværende holstenske Regering har udtalt, at de hidtil gældende Love er ophævet med Opløsningen af den af os saa forhadte preussiske Stat. Vi ønsker ikke at stille os uden for Loven, men støtter os paa Menneskerettigheder og Civilisationens mest primitive Love. Derfor meddeler vi, at vi fra den 30. Maj holder vore Børn borte fra Skolen, indtil vi har faaet officiel Besked om, at der ikke rejses Betænkeligheder mod Oprettelse af en dansk Skole«.

Der kom Folk til Forhandlinger med os, men alle 115 Børn blev holdt hjemme, indtil Skolestrejken her og i Flensborg blev afblæst som Følge af de almindelige Bestemmelser, den engelske Regering udstedte.

Vi spørger: »Men hvorfor vil alle disse Forældre have deres Børn i dansk Skole? Vi regner da med, at Befolkningen Syd for Slien overvejende er af saksisk og ikke dansk Rod?« — »Fordi de vil bort fra Preusseraanden og fuldstændig tilslutte sig den nordiske Kultur! Det er heller ikke rigtigt, at Befolkningen overvejende er af saksisk Rod, det gælder ikke i Dag! De nuværende Familieforbindinger er meget stærkere rettet mod Nord end mod Syd. Tag Familie efter Familie! En eller begge Parter er nordfra. — »I min Slægt«, indskyder den tilstedeværende Sekretær, »forekommer Navnene Johannsen, Petersen, Truelsen, Hinrichsen. — Her i Landsbyen ved Siden af hedder Bønderne Clausen, Jacobsen, Thomsen, Hansen, Andersen, Wilhelmsen, Feddersen, Iwersen, Jensen, Matzen, Lorenzen, Magnussen, Stensen. En Undtagelse danner de nye Kolonister, der kom hertil efter 1920, da Godset Schønhagen blev udstykket. Vi kan aldrig blive varme i Selskab med dem, heller ikke i Selskab med Holstenerne, selv om disse har levet her i 40 Aar. — Værst er dog de mange frække Flygtninge. En af dem udtalte forleden: »Vi ved nok, hvad vi skal stille op med Flygtningene, thi de skal jo bosættes; men Problemet er, hvad vi skal stille op med de hjemlige!« — Overalt paa Kontorerne sidder de fremmede. De forfølger skarpt Sydslesvigsk Forenings Medlemmer, tilsidesætter dem ved Tildeling af Tøj, Kunstgødning o. lign., behandler dem uretfærdigt ved Tvangsafleveringer af Kreaturer o. lign. Derfor vover mange ikke at tilslutte sig Sydslesvigsk Forening offentligt. Vi havde her i Karby langt flere Stemmer, end der er Medlemmer i vor Forening. I Nabobyen Brodersby havde vi 70 Stemmer, skønt der i denne By ikke findes et Medlem i vor Forening.«

Vi spørger: »Har Tildelingen af »Flæskepakker« nu ikke spillet en Rolle?« — »I Begyndelsen maaske hos ganske enkelte, og vi har ogsaa slettet et Medlem, der nok vilde have Pakker, men ikke vilde gaa til Valg. Det er dog kun ca. Halvdelen af vore Medlemmer, der i Dag modtager Pakker, og de sidste Medlemmer, der ingen faar, er vore bedste!«

For nogen Tid siden fik jeg et Brev fra en Mand, der var blevet opmærksom paa, at der i den senere Tid er foregaaet en stærk Befolkningsforskydning nordfra mod Syd i Sydslesvig. Storbyerne Hamborg og Kiel har suget Folk til sig, Mennesker nordfra er fulgt efter ind i »det tomme Rum«. Samtalen her var en Bekræftelse af dette. Har vi ogsaa her Motivet Æt- og Væsensfællesskab med det nordiske? — En Sceptiker kan naturligvis sige: »Først tager disse Folk Beslutningen, at de vil bort fra Preussen, derefter søger de deres Grunde

og finder en af dem i Fællesskabet med det nordiske og Modsætningen til det tyske!« — Hvad er det rigtige?

Skolestrejken i Karby og de Forfølgelser, Sydslesvigsk Forenings Medlemmer er udsat for, viser under alle Omstændigheder een Ting: at *Viljen* til at finde Forbindelsen med Danmark og at komme bort fra det tysk-preussisk-holstenske hos disse Mennesker Syd for Slien er mindst lige saa staalsat som længere nordpaa.

Hvad mine Strejftog i Sydslesvig har sagt mig:

Sydslesvig bør være frigjort for tysk Overhøjhed

Over Halvdelen af den hjemmehørende sydslesvigske Befolkning har ved Valgene i Efteraaret 1946 og i Foraaret 1947 stemt paa Sydslesvigsk Forenings Kandidater. Rejser kryds og tværs gennem Landsdelen og Samtaler med mange Mennesker stadfæster, at et Flertal i Dag vilde stemme for en Genforening med Danmark.

Denne Kendsgerning alene er dog ikke tilfredsstillende for en Dansker med Ansvarsfølelse over for sit Folk. Han skal spørge efter, om den store Omstilling skyldes manglende Vilje til at dele den tyske Nød med det tyske Folk — eller om der virkelig er Tale om en national Folkeopvaagnen i Lighed med den, der gik hen over Nordslesvig for 100 Aar siden, som den er gaaet hen over Wales og Irland og mange andre Lande, som den efter den første Verdenskrig gik hen over det vendiske Land Lausitz. Hvis dette sidste er Tilfældet, skal han endvidere samvittighedsfuldt undersøge, om der er Udsigt til, at det nye vil kunne *holde* i godt og ondt, som Fremtiden vil bringe. Vi skal med andre Ord først og fremmest søge at naa til Klarhed over Motiverne til den store Forandring i den sydslesvigske Befolknings Sindsindstilling. Dette var Hovedformaalet med mit sidste Besøg i Sydslesvig, som »København«s Korrespondent.

Mit Kendskab til Sønderjyllands Historie gennem de sidste 100 Aar og mit ret nøje personlige Kendskab til Sydslesvig gennem det sidste halve Aarhundrede har naturligvis bevirket, at min store Glæde over den nationale Opvaagnen dernede skulde være blandet med en Del Skepsis og Mistillid, og jeg mener, at jeg stadig ser nøgternt paa Udviklingen. Ved en nøgtern Betragtning skal man være klar over, at Motiverne til den store Omstilling vil og skal være stærkt sammensatte — det vilde jo ikke være anderledes, hvis en hvilken som

helst anden Del af den danske Befolkning kom ind i en lignende Situation.

Allerede en ren teoretisk Betragtning nordfra siger os følgende. Der er ingen Tvivl om, at der hos en Del af Befolkningen dernede er foregaaet en virkelig *national* Opvaagnen, at disse Folk har erkendt, at de ifølge deres Rod og Væsen hører sammen med det nordisk-danske, og at de ogsaa har den ærlige Vilje til at vende tilbage til deres Forfædres gamle danske Modersmaal, at leve sig ind i dansk-nordisk Kultur og lade deres Børn blive opdraget i den. Hos andre, navnlig længere sydpaa, vil det vist mere være Bevidstheden om ældgamle *historiske* Forbindelser med Danmark, der er brudt frem fra den dunkle Underbevidsthed. Hos andre, navnlig i Arbejderstanden, vil i Forgrunden maaske mere staa *politiske* Motiver, en Stræben efter at komme i Forbindelse med det virkelig demokratiske Norden, efter at man i denne Henseende har mistet al Tillid til det tyske. Hos andre, navnlig Landmænd, vil Hovedmotivet muligvis være Angsten for at miste *Hjemstavn og Jord* til de fremmede Flygtninge, hvis man ikke kommer til Danmark, hos andre, navnlig Kvinder, Længslen efter at komme *bort fra det blodige Preussen*, der har taget Mænd og Børn som Blodsofre, til et fredeligt Land. Hos andre vil der vel være Tale om *materielle* Interesser, Flugten bort fra den tyske Nød til bedre Kaar under Danmark.

Motiverne til den store Omstilling i Sydslesvig skal altsaa være stærkt sammensatte, og ingen vil i Dag nøjagtigt kunne sige, hvor mange Procent der falder paa hver af de enkelte Motivgrupper. Men i hvilken *omtrentlig* Styrke gør de enkelte Motiver sig gældende? Dette skulde undersøges, og dér blev jeg ogsaa en Del klogere. Som Hovedresultat kan jeg fastslaa, at de *materielle* Interesser spiller en mindre Rolle, og at en virkelig *national* Opvaagnen til Gengæld synes at være mere omfattende, end jeg hidtil har været klar over, medens *Holdbarheden* i høj Grad vil være afhængig af Danmarks Holdning.

For 2 Aar siden var der sikkert mange, der sagde: »Dette hele Røre i Sydslesvig er intet andet end sultne Menneskers Forsøg paa at faa fat i »Flæskepakker« og at slippe bort fra tysk Elendighed for en Tid. De vil senere, naar det igen gaar Tyskland godt, skribe: »Heim ins Reich!« — Jeg kender personligt enkelte i Sydslesvig, hvor dette Motiv efter min Mening absolut maa have været afgørende, og ingen tør vel benægte, at det har været afgørende for en Del Mennesker. Efterhaanden som Tiden gaar, forstummer Snakken om »Flæskedanskere« mere og mere. Den store Tilstrømning til Sydslesvigsk Forening satte jo først ind, da der blev meddelt, at ingen af de nye

Medlemmer vilde faa Pakker. I Dag faar kun ca. Halvdelen Del i den danske Hjælp, og den anden Halvdel er lige saa trofast som den første.

Et Besøg i Sydslesvig viser tydeligt, at det materielle, modsat manges Opfattelse, arbejder *imod* det danske. Man lever paa smaa Rationer dernede, og mange sulter vel direkte, men alle har Penge, føler sig som velaflønnede og venter ikke at faa et bedre Forhold mellem Indtægter og Udgifter ved at komme til Danmark. De største økonomiske Betæneligheder skal melde sig hos Landmændene. De fulgte godt med i de Kriser, det nordslesvigske Landbrug var udsat for efter 1920; de er ikke uvidende om, at det danske Landbrug i Dag allerede igen arbejder under vanskelige økonomiske Kaar. De kan godt nok sammenligne en Karleløn med Priserne for en Hest og en Ko og kan se, at Forholdet nede hos dem er meget gunstigere. De ved frem for alt, at de ikke er dygtige nok til at eksistere under danske Forhold, og at Fremtidens Tyskland efter Tabet af Østprovinserne vil have Brug for et levedygtigt Landbrug. Naar Sydslesvigsk Forening alligevel ogsaa tæller mange Bønder blandt sine Medlemmer, skal Motiverne være af ideel og ikke af materiel Art.

For alle Erhvervsgrupper gælder det, at det aldeles ikke er forbundet med Fordele at være dansk, tværtimod! Medlemmer af Sydslesvigsk Forening trues med at miste deres Stillinger, tilsidesættes ved Tildelinger osv. Frem for alt er de dog truet af strenge Straffe i *Fremtiden*. Den nye slesvig-holstenske Landsregering skelnede i sin Tiltrædelseserklæring mellem »Mindretal« og »Separatister«. Det tyske Blad for Nordslesvig gjorde den 17. Maj opmærksom paa dette og tilføjede: »Til Begrebet Separatisme er uløseligt knyttet strenge Straffe for Høj- og Landsforræderi, og Sydslesvigerne kan ikke senere — som vi Tyskere i Nordslesvig — undskylde sig med, at de ikke er blevet advarede!« Tyskerne skriver intet i Glemmebogen! De fleste Separatister fra 1919-20 i Rhinland og Rhinpfalz blev først alvorligt draget til Ansvar efter 1933!

Naar man ikke kan vente sig økonomiske Fordele ved at komme til Danmark, naar det danske i Sydslesvig til Trods for Modstand og delvis Forfølgelse i Nutiden og Trusler om strenge Straffe i Fremtiden gror, som Tilfældet er, skal det være et Bevis for, at materielle og andre Fordele ikke spiller nogen større Rolle i Danskhedsbevægelsen dernede.

I Dag vover jeg at sige, at der hos en *større* Del af Befolkningen virkelig er foregaaet en national Opvaagnen. Denne er frem for alt fremkaldt af to Faktorer: Nationalsocialismen og den store Flygtningeinvasjon.

Nationalsocialismen aabenbarede for første Gang klart for dem, hvad preussisk-tysk Væsen i Virkeligheden er, og hvor fremmed det er for en Slesviger. Resultatet blev, at det alt overvejende Flertal af den sydslesvigske Befolkning afgjort vendte Nazismen Ryggen til Trods for, at man endnu ved Valgene i 1932 og 1933 med omtrent 60 Procent havde stemt paa Partiet, i hvilket man ventede at finde Fornyelse og Bedring, efter at alle de gamle Partier havde svigtet. Paa den anden Side aabnede de nye Tanker om »Jord og Blod« mange Sydslesvigeres Øjne for at de i Virkeligheden boede paa dansk Jord og selv var af dansk Rod og Æt.

Et fuldstændigt overvældende Indtryk gjorde derefter de vældige *Flygtningeskarer*, der trængte ind i hver eneste Landsby og næsten hvert eneste Hjem. I dette Øjeblik saa alle: Disse Folk har vi intet Væsensfælleskab med; dem kan vi ikke staa i Folkefælleskab med; skal dette være Tyskere, saa er vi ikke Tyskere! — Selv en tysk Præst sagde til mig: »Disse Østtyskere har helt andre Begreber end vi; dette gælder ikke mindst Begreber om Renhed og om mit og dit!«

Kendskabet til det nye Danmark, som de efter 60 Aars Adskillelse saa det i det nære Nordslesvig efter 1920, Tankerne om »Jord og Blod« og Aabenbaringen af, hvor fremmed det preussisk-tyske er for dem, har hos mange Sydslesvigere fremkaldt en Erkendelse af, at de ifølge Rod og Væsenspræg hører sammen med Norden. De tager ogsaa Konsekvensen og viser en alvorlig *Vilje* til at lære det danske Sprog og at finde frem til dansk-nordisk Kultur. Jeg blev imponeret, da jeg den varmeste Sommeraften saa en stor Skare møde til Aftenskole i Læk; danske Sprogkursus gaar Sommer og Vinter uden Afbrydelse; Lærerne har ingen frie Aftener hele Aaret igennem. Der synges danske Sange i Sydslesvig, som man kun tidligere kendte det i Nordslesvig. En Mor og Datter prøvede forleden at tælle, hvor mange danske Sange, de kendte og kunde synge; det blev 201! En dansk Præst dernede undersøgte, hvor mange danske Salmer hans Konfirmander kendte; det var 58! — Er det ikke betegnende, at den Sang, der elskes højest, er »Jeg elsker de grønne Lunde«, den samme, Nordslesvigerne altid har sat saa højt!

Viljen er der i Dag; men vil det hele være *holdbart*? Det ved jeg lige saa lidt som nogen anden. Vi ved dog, at det er normalt, at en Mand, der har taget de ubehagelige Følger af en Omstilling, i Reglen beholder den nye Plads. Vi ved fra Nordslesvig, at saa godt som alle de mange, der efter den første Verdenskrig fra den tyske Front gik over til den danske, blev staaende i de danske Rækker, ogsaa da Hitlerriget var paa den højeste Udfoldelse. Det er derfor sandsynligt, at langt de fleste af de Sydslesvigere, der i Dag tager fast Plads

i de danske Rækker og faar Ordet »Landsforræder hæftet paa sig, ogsaa i Fremtiden vil blive staaende der — hvis vi da forstaaer at holde Forbindelsen vedlige med dem.

Ja, og hvis vi ogsaa *politisk* vil række dem en hjælpende Haand! Sprogforeningens Formand sagde forleden i sin Notmarktale:

»Hvis 58 Procent af Sydslesvigs Befolkning paa samme Maade som den nordslesvigske Befolkning har bevist deres Danskhed gennem 56 Aars Arbejde under et stærkt Tyskland, saa vil der næppe være nogen, der ikke vilde hilse en Genforening med Glæde.«

Han glemte noget meget væsentligt. Skal der være Tale om lige Betingelser for Nordslesvigerne og Sydslesvigerne, saa skal Sydslesvigerne have en »Paragraf 5« at starte med, thi det er en historisk Kendsgerning, at Paragraf 5 i Pragfreden for Nordslesvigerne i Begyndelsen var et meget væsentligt Grundlag for deres Kamp.

Det er meget vanskeligt at starte en Kamp uden noget Haab paa et Resultat. Her ser Statsminister Knud Kristensen saa afgjort rigtigt. Skulde Indføjelsen af en Bestemmelse i den kommende Fredstraktat om en Afstemning efter et nærmere fastlagt Aaremaal ikke være gennemførlig, naar det tyske Socialdemokratis Hovedbestyrelse forleden har udtalt:

»...at vi selvfølgelig anerkender den nationale Selvbestemmelseret og ikke i Princippet vender os imod en Afstemning, men at vi som Forudsætning ønsker at afvente, at der mest muligt bestaar lignende Levevilkaar paa denne og den anden Side af den danske Grænse.«

Dette falder i Virkeligheden sammen med Statsministerens Opfattelse af, at der ikke skal holdes en Afstemning nu, men først efter en Afklarings Tid. Jeg tilføjer dog som noget væsentligt: I denne Tid bør Sydslesvig være frigjort for tysk Statshøjhed, da der ellers ikke er Mulighed for, at Sydslesvigerne i Ro og Frihed kan besinde sig paa, hvor de hører hjemme.

— — — Alle Veje er dog naturligvis spærrede, naar de fremmede Flygtninge forbliver i Sydslesvig. Deres Fjernelse maa være dansk Udenrigspolitikks første og vigtigste Maal!

Claus Eskildsen

og

Sønderjydske Maanedsskrift

Claus Eskildsen var kendt baade i Danmark og syd for vor Grænse som en Mand, der med hele sin stærke Personlighed og sit varme Hjerter gik op i det folkelige Arbejde. Hans Interesser spændte vidt, og paa mangfoldige Omraader blev der gjort Brug af hans store Indsigt og ubegribelige Arbejdsevne.

Alt dette vil andre sikkert skrive om, og naar Redaktionen af Sønderjydske Maanedsskrift har bedt mig om nogle Mindeord, er det antagelig, fordi man ønsker at give Læserne et Billede af Claus Eskildsen i det daglige Arbejde.

Da jeg for godt 16 Aar siden overtog Trykningen af Sønderjydske Maanedsskrift, redigeredes Bladet af Amtslæge Dr. med. H. Lausten-Thomsen og Seminarielærer Claus Eskildsen. De havde begge været med fra Bladets Oprettelse, og omfattede dette Arbejde med stor Interesse.

Eskildsens Kæphest var »Samleren«. Herunder bragtes de mange smaa Fortællinger om hensatte Brandtræer, Spøgelseshistorier, gamle Raad om Helbredelsesmidler, Varsler om Død, Stormfloder o. lign., kloge Mænd og Koner, gamle Viser, Remser og Mundheld m. m.

Viste det sig ved Redaktionen Slutning at der manglede Stof til en Side eller to fik Eskildsen hurtig fat paa sin store Mappe, hvor han opbevarede disse mange Smaastykker, og det var ham en Glæde, hver Gang han kunde faa de smaa folkelige Fortællinger med i Bladet.

Det praktiske Arbejde med Bladet var overladt til Claus Eskildsen. Naar Amtslægen og Eskildsen i god Tid havde samlet Stoffet, og i mange Tilfælde selv skrev Artiklerne, var det Eskildsen, der kom paa Trykkeriet med Manuskripterne, sørgede for Ekspeditionen og passede Regnskabet. Begge Redaktører var fremragende Korrekturlæsere. Amtslægens fine Kendskab til det sproglige satte sit Præg paa Bladet, medens Eskildsens Evne til at finde de mange Smaafejl, som i Almindelighed undgaar Korrekturlæsernes Opmærksomhed, vakte Beundring hos Typograferne.

De første Aar blev Bladet sat med Haandsats, (enkelte Typer), senere gik vi over til Maskinsats (støbte Linier). Ved denne Overgang fra Haandsats til Maskinsats var Sætterne mange Gange ved at bringe Claus Eskildsen ud af sit gode Humør. Hvis der er et forkert Bogstav i Haandsats bliver den paagældende Type pillet op, og den rigtige sat ned i Stedet, men ved Maskinsats skal hele Linien støbes om, og derved

er der naturligvis en Fare for, at der kan opstaa en ny Fejl et andet Sted i Linien. Naar dette skete, mødte Eskildsen op paa Trykkeriet, saasnart Bladet var udkommet, og forlangte Synderen udleveret, og saa tog han Skolemesterminen paa og holdt en alvorlig Formaningstale til den paagældende, men altid paa en saadan Maade, at naar »Røflen« var forbi, var Smilet det fremtrædende paa begge Ansigter.

Claus Eskildsen var jævn og ligetil, og tog derfor praktisk paa Tingene, dette gav sig Udtryk i alt, hvad han havde med at gøre. Han stillede store Krav om Punktighed og Orden til sine Medarbejdere, men han viste selv det gode Eksempel. Hans Manuskripter var eksemplariske, alt var vel tilrettelagt og derfor let tilgængeligt.

I de forløbne Aar har vi fremstillet mange store og ret vanskelige Arbejder under Claus Eskildsens Ledelse og vore skiftende Typografer har ofte givet Udtryk for, at hvis der var mange som Claus Eskildsen, var det lettere at være Typograf og Bogtrykker.

Claus Eskildsens praktiske Sans gav sig ogsaa Udslag i de store Linier i hans Arbejde. Medens mange velmenende Mennesker brugte Tiden til formaalsløse Diskussioner om det sydslesvigske Spørgsmaal, rejste Eskildsen fra By til By og fra Sogn til Sogn og fortalte om Forholdene i Sydslesvig paa en saadan Maade, at Mennesker, der ikke tidligere havde haft Indsigt i disse Problemer, fik en sand og god Orientering.

Claus Eskildsen var ikke nogen Høvding, men han var den fødte Fører i stort som i smaat — maaske mest i det smaa. Han gik altid foran. Naar han gik fra Skole, var det ofte med et Barn ved hver Haand og en Flok omkring sig. I Hjemmet var han det samlende Midtpunkt. Saa man en Flok Turister komme gaaende gennem Tønders Gader for at se Byens smukke Portaler og gamle Patricierhuse, kunde man være sikker paa, at Eskildsen gik foran, og det var en Oplevelse at se Tønder under Eskildsens Førerskab.

For mange fremmede Turister gik det vel endog saadan, at Eskildsen ubevidst blev Oplevelsen, paa samme Maade som man undertiden hører om en Filmskuespiller, at han stjæler Billedet. Naar Turisterne er kommet hjem til det daglige Arbejde svinder Minderne. Og Indtrykene fra Tønder By og Egn blegner lidt efter lidt; men Billedet af Claus Eskildsen bliver staaende.

Her paa Trykkeriet vil det gaa paa samme Maade. De mange interessante Arbejder, vi har faaet Lov til at udføre sammen med Claus Eskildsen, vil, efterhaanden som Tiden gaar, glide i Baggrunden og overskygges af Dagens nye Opgaver; men Mindet om Claus Eskildsen vil leve iblandt os.

Th. Laursen.

Cl. Eskildsens Eftermæle i de sønderjyske Dagblade

...

Flensborg Avis Eftermæle.

For Sydslesvigerne betyder Claus Eskildsens Død et saare stort Tab. Her kan man vel roligt sige, at ingen kan erstatte ham. Dybt forankret i sin Hjemstavns Liv og Historie i alle deres Former blev hans Indsats af en saa særpræget Art, at ingen i egentligste Forstand kan løfte Arven. Han forstod at stille Spørgsmaalene og give Svar, hvor en Sag stod til Drøftelse. Han slap aldrig sit Emne, inden han var trængt til Bunds i det, saa han kunde udrede det til de mindste Enkeltheder.

Claus Eskildsen var Grænsebo. Det var det, der havde givet ham Præg og aandelig Rigdom. Han kunde tale om alt, hvad der vedrørte Hjemstavnen og dens Befolkning. De ydre Ting lige fra Stormfloder til Kirker og Byggeskik var som ABC for ham. De særlige Sprogforhold, som de lyder i Mundheld og Fyndord fra svundne Aarhundreder, og som de møder i de levendes Tale, var han fortrolig med. Han var derfor udtømmelig i Samtale og Drøftelse, og aldrig gav han Stene for Brød. Han var Læreren, der beherskede sit Stof og anvendte det i sin Undervisning og sin Opdragelse i Skolen som uden for den, naar han talte, og naar han skrev.

Det blev Claus Eskildsen, der kom til at skrive vor Hjemstavns Grænselære. Levende og naturligt faldt hans Bevisførelse. Her var intet at tage fejl af. Han havde vejet og prøvet. Det Kampens Land, som han selv var Barn af, var dansk fra Hedenold og i alle sine Former lige til den yderste Pynt. Det Folk, der havde ryddet og bygget og værnet her fra de ældste Tider, havde, mens Aarhundrederne svandt, haft forskellige Kaar og faaet Præg af det; men Folket var dansk trods Erobring, omskiftelige Forhold og onde Kaar.

Der var intet at tvivle paa. Derfor færdedes han trygt i sit Folk, hvor han var Talsmand og Tolk. Han var Mand nok til ikke at være uvidende om sit eget Værd. Han følte det som sin Opgave, som sin Pligt at belære, vække og mane. Hvor der kaldtes, kom han. Det var Landsmænd alle Vegne; men de havde ikke nær alle kunnet lytte til Grænsens Sang, fra de var smaa, som han havde det, derfor kunde de ikke være kyndige, vidende, varme som han.

Det var derfor en Pligtens Vandring, han var ude paa. I By og paa Land lød hans Røst; han sled sig op i disse Aar, ved denne Færden i sit Folk, og han faldt paa sin Post.....

Samtidig med at Savnet staar klart, bøjer man sig i Stilhed, i Ærbødighed og Tak. I mangt et sydslesvigsk Hjem vil Danebrog inden Døre blive hejst paa halv. Hans Gerning vil leve, hans Røst vil tone, længe efter at den er forstummet. Han fik sin Gerning gjort og han hviler i Fred i den Hjemstavns Jord, som han var saa nært knyttet til, og som han mandeligt stred for.

I Claus Eskildsens Eftermæle skal det staa: Han blev fuldgyldig Grænsebo, en Hjemstavns Værner og Vægter, og over hans Baare vil Landsmænds Tak faa Mæle.

*

Flensborg Avis, 12. 10. 1947.

Det kan ikke være andet, end at vi ved Claus Eskildsens Bortgang føler, at der bliver en Plads tom, som ikke nogen kan fylde og erstatte paa saadan Vis, som han gjorde det. Hans Personlighed vil et langt Stykke frem i Tiden træde klart frem af Billedet i Sammenhængen og Udviklingen i Tidsperioden fra Genforeningen og til Aarene efter sidste Verdenskrig, hvor Brydningerne her i Nordslesvig i dette Tidsrum ses i Tilbageblik.

Faa har som Claus Eskildsen med saa stor Klarhed og Forstaaelse følt, hvad der rørte sig i Nordslesvigernes Sind i disse omskiftelige og begivenhedsrige Aar. Selv var han dybt bevidst en Grænselandets Søn, en Bondesøn endda, fuldt og ægte. Det, at han som ung valgte Lærergerningen, var vel en Overgang ved at blive et Brud med Rod og Hjemstavn, men med desto større Styrke blev Hjemstavnskærligheden siden den bærende og drivende Kraft for hans Manddomsgerning, da han fandt igennem til Selvbesindelse og Afklaring.

Mange vil endnu mindes Claus Eskildsens Ledelse af det store Hjemstavnskursus i Tønder i Tyverne, hvor hans praktiske Sans, spillende Lune og næsten alt omfattende Kendskab til Vestregnen og hele Grænselandets Natur, Historie og Folkeliv rigtig kom til Udfoldelse.

Andre vil have dette som Indtryk og Minde om ham, at se ham som Fører paa Ture i Sydslesvig for at finde alle de mange Tegn og Træk, der viser, at Egnen dernede er gammelt dansk Kulturomraade. Hvor kunde man komme i Snak med de Folk dernede, enten det saa var paa Dansk eller Plattysk!

Allerbedst følte han sig vel tilpas, naar han i en mindre Kreds af jævne Nordslesvigere ved et Kaffebord, efter et Møde eller andre Lejligheder, kunde tale om Tingene, og hans Talemaade var altid fuld af Drilleri og Humor.

Handletrang, Ansvarsfølelse og Pligtfølelse overfor vigtige og paa-krævede nationale Opgaver, mødte vi altid med Initiativ og Tilskyn- delse fra hans Side, han var altid forstaaende og tjenstvillig, naar vi kom til ham.....

En virksom, klog og begavet Mand har endt sin Gerning, en hjemstavnstro, varmhjertet dansk Nordslesviger har sat Skel til og baaret Danmark frem gennem en bevæget og skæbnesvanger Tid. Saaledes vil vi ære og mindes Claus Eskildsen, Nordslesvigs gode Søn.

Hans Andersen, Kongsbjerg.

*

Flensborg Avis, 17. 10. 1947.

Stor Taknemlighed og dyb Anerkendelse er Undertonen i de mange smukke Ord, der er skrevet om Claus Eskildsen og hans ihærdige Arbejde for Sydslesvigs Sag. Men der skal ogsaa lyde en Æderlig

Tak for, hvad Cl. Eskildsen betød for Tønder Bys danske Udvikling gennem snart 30 Aar.

Allerede før den første Verdenskrig vidste vi, at den unge Seminarielærer, som var kommen fra Sød og stammede fra Østkysten, ikke var os uvenlig sindet. Mange af os mindes endnu dengang, da det endelig lykkedes den altyske Dr. Hahn fra Nordborg ved Hjælp af indvandrede tyske Embedsmænd at faa et Møde i Stand til Oprettelse af en Afdeling af »Deutscher Verein für das nördliche Schleswig« (de fredelige tyske Borgere i Tønder kunde han som bekendt ikke faa med hertil). Hele Seminariet skulde selvfølgelig med, og da man vidste, at Eskildsen kunde stenografere, blev han anmodet om at referere Mødet. Danske Journalister fik ikke Lov til at overvære Mødet (de var der lige godt, baade Kr. Thomsen fra »Hejmdal«, den nuværende Amtmand i Aabenraa, og Andr. Grau fra »Dybbøl-Posten«). Derfor gav Eskildsen Redaktør Skovroy den Besked, at han skulde faa Referatet, hvis han vilde møde ham den næste Aften i Alléen, og Aftenen efter det stormfulde Møde mødtes saa Eskildsen og Skovroy ved Pavillonon i Nørre-Alléen.

Og saaledes gik det til, at det Referat, som kan findes i »Flensborg Avis« af dette Møde, er skrevet af en Seminarielærer ved det dengang tyske Seminarium i Tønder. Jo, trods alt, hvad der er skrevet om Eskildsens nationale Indstilling, saa vidste vi her i Tønder allerede før 1914, hvor vi havde vor gode Ven Claus Eskildsen.

Da vi Danske her i Tønder i 1919 for første Gang enedes om at opstille en dansk Liste, blev jeg anmodet om at gaa til Cl. Eskildsen for at bede ham om at lade sig opstille paa denne, men fik det Svar, at han mente ikke at være kendt nok som dansk, saa hans Opstilling vilde gavne vor Liste. Det maatte hellere vente lidt. Faa Aar efter valgte vi ham saa i Ligningskommissionen, hvis Formand han senere blev. Ligeledes deltog han i Arbejdet forud for Afstemningen; vi henvendte os straks til Eskildsen, som beredvilligst stillede sine Evner, sine Kræfter og sin Tid til Raadighed. Alle de lokale Opraab, nogle i Rim, var forfattet af ham. Hvor var han os i den Tid, hvor vi var saa faa til Arbejdet, en uvurderlig Hjælp. Eskildsen sagde aldrig Nej, hverken dengang eller senere i de mange Aar siden 1920, naar vi bad ham om at hjælpe til, ligegyldigt, hvad det var, han gjorde sig aldrig kostbar; naar det tjente Danskhedens Sag, tog han straks fat, og hvad han gik om Bord i, vidste vi, blev ordentligt og grundigt gjort.

Forholdet mellem Danske og Tyske i vor By blev med Aarene bedre, end vi havde turdet vente, og det var til Gavn for Danskhedens Udvikling. Claus Eskildsen, den »sidste Slesviger«, som han er bleven kaldt, eller rettere »Slesvigeren«, for der stikker endnu meget af en Slesviger i mange af Eskildsens Generation — forstod den tyske og den danske Mentalitet —, og det fredelige Samarbejde mellem alle Byens Borgere, og derfor kom han maaske til at betyde mere for Danskhedens Udvikling, end vi kan se i Dag.

Utrættelig var han paa saa mange Omraader, hvor det gjaldt om at sprede Oplysning om og vække Interesse for Tønder By. I den Henseende er der vist ingen, der har ofret saa megen Tid og saa meget Arbejde, som Cl. Eskildsen har gjort.

Tønder By har mistet en god Borger og Danskheden en god og trofast Ven.

Thorvald Petersen, Tønder.

*

Flensborg Avis, 10. 10. 1947.

Claus Eskildsen er død, og der er vel mange, som tænker paa, hvad dette pludselige Dødsfald betyder for Sydslesvig. Den, som har kendt Claus Eskildsen, var aldrig kommet paa den Tanke, at han saa brat skulle skilles fra os, for han var til sin sidste Time i sit Liv opfyldt af maalbevidst Daadskraft.

Jeg har kendt Claus Eskildsen allerede fra Aarhundredskiftet, da han var Seminarieelev i Egernefærde. Men først i 1940 kom jeg igen i Berøring med ham, efter at jeg havde læst hans Grænselære. Jeg besøgte ham derefter ofte i hans Hjem i Tønder, men da jeg vidste, at han blev udspioneret af Gestapo, kom jeg om Aftenen. Han skrev selv engang om disse Besøg, at jeg kom til ham »som Nikodemus om Natten«.

Dette Ord er mere end en Karakteristik af den Tid, hvor jeg kom paa Besøg. Det antyder, at mine Besøg havde et Formaal, og dette var: at efterforske Sydslesvigs Ret til at befri sig for den præjsisk-avtoritære Aand. Det var værdifulde Tanker, Claus Eskildsen gav videre til mig, og jeg havde vel aldrig kunnet skrive »Peter Nørgensen«, hvis jeg ikke saa indgaaende havde diskuteret Sydslesvig-Spørgsmaalets aandelige Grundlag med Claus Eskildsen.

Han havde en Egenskab, som avtoritært tænkende mangler: Han var objektiv. Saglighed betyder imidlertid at stille Retten paa sikkert Grundlag. Og netop det objektive Retsgrundlag er det, der giver mig og den afdødes andre Venner Kraft til roligt og lidenskabsløst at virke for det, vi har erkendt som Ret. Naar Claus Eskildsens Legeme hviler under Jorden, vil hans Aand derfor leve videre som en Kraft, der viser Sydslesvig Vejen til Befrielse fra den fremmede, avtoritære Aand.

Jeg takker Claus Eskildsen for, at han har vist mig denne Vej.

Hans Peter Jacobsen.

*

Sønderjyden, 8. 10. 1947.

Det er smerteligt, naar en Mand, man har haft meget med at gøre, pludselig ikke er mere. Jeg har i mange Aar ofte talt med Claus Eskildsen, adskillige Gange talt sammen med ham paa Møder og nu og da diskuteret med ham.

Claus Eskildsen var ærlig og redelig som Menneske, grundig og samvittighedsfuld. Hans Taleform var præget af den fremragende pædagogiske Evne, han ejede, og som gjorde hans Fremstilling saa levende og virkningsfuld.

Meddelelsen om hans Død har efterladt denne stærke Følelse af Tomhed, som trænger sig paa, naar et betydeligt Menneske gaar bort.

Claus Eskildsen har arbejdet stærkt og øvet en stor Indsats, som der er Grund til at være taknemlig for.

Frede Nielsen.

Køb dansk Arbejde!

Skive
Tømmerhandel A/S
Skive

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.
Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

P. Juhl Nielsen

Entreprenør
Tlf. 213
Gl. Kirkevej 45 . Herning

KURANSTALTE
Gl. Skovridergaard
IB KRISTIANSEN
OVERLÆGE
AABEN HELE AARET
SILKEBORG
TLF | 514 | 315
FORLANG
PROSPEKT

ASMUS HANSEN

Kolonial- og Kortevarer
en gros
Haderslev

H. C. Hansen

Trikotagefabrik
Ikast Telf. 21

Dyckjær & Christensen

Fiskeeksport
Ringkøbing

GRAM

KOLEANLÆG

Brødrene Gram A/S

Vojens

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab
Haslev - Telefon 600

HUSK VORE CISTERNER

»Phønix Model 33«, »Idcal 1935« og
»Phønix-Duplex« (dobbeltskylende).

Maskinfabriken Phønix Odense

A/S Sønderjydsk

Frøforsyning
Frøavl og Frøhandel.
AABENRAA

POUL KRØJGAARD

Trikotagefabrik

HERNING

Telf. 406

Poul Pedersen

Landsretssagfører
Vejle

Hans Jensens Eftf.

Trikotagefabrik

IKAST

Aktieselskabet

Skive Markfrøkontor
Frøavl - Frøhandel
Skive. Telf. 94. 2 Lin.

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160
Vejen Telef. 3

Aktieselskabet

Dansk Galoche- og Gummifabrik

København

Køge

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispertov - Aarhus
Telefon 1939 - 3222

Sorø Amtstidende

Akcidenstrykkeri, Lystryksanstalt, Clichéfabrik, Bogbinder
Hovedkontor: Slagelse. Telf. 2000.
Hovedstadskontor: Telf. Palæ 4758.

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 1. Halvaar 1944 if. Dansk
Oplagsk. **17.091 Eksempl.**

Bornholms Tidende

Øens største og eneste Oplags-
kontrollerede Blad.

Telf. 121

Telf. 355

Roskilde Dabla d Byens og Egnens Blad
*Søger De Husassistent eller anden Medhjælp, da averter i
Roskilde Dagblad. Søger De Plads i Nærheden af Køben-
havn, faar De den bedst gennem en Annonce i Roskilde
Dagblad. Vort Trykkeri leverer Tryksager af enhver Art.
Telefon Roskilde 601 (2 Linier).*

HEJMDAL

Landsdelens Blad

Jyllands Posten

Provinsens største Dagblad

Horsens Folkeblad
Nettooplag 12909 Eksemplarer
*Byens og Egnens
største Blad*

Viborg Stifts Folkeblad

Viborg

Læs

Dannevike

Sønderjyllands ældste Blad

Stiftet **Lolland-Falsters**
Stifts- Tidende 1805

Hovedkontor: Nykøbing Falster

Landsdelens ældste Blad

**Østsjællands
Folkeblad**
Køge - Store-Heddinge - Faxe
Egnens største Blad

**Alle Nyheder, velskrevne Artikler og
Kronikker, Kvindestof, Sportsstof samt
meget andet - og endelig: En fast po-
sitiv Linie i det sydslesvigske Spørgs-
maal.**

Læs derfor Dagbladet **KØBENHAVN**.
Bestil det paa Posthuset eller hos Land-
posten.

Faaas hver Dag.

Dagbladet

KØBENHAVN

Strandgade 36
København K.

LOLLANDS TIDENDE

Lollands største Dagblad
Hovedkontor i Nakskov
Filialkontor i Maribo og Rødby

Lolland-Falsters Folketidende

Stiftets største Blad
Nykøbing F.

Maribo mt stidende

MARIBO

Carl M. Cohr's

Sølvvarefabriker
Aktieselskab
Fredericia

HOLSTEBRO BANK ^{A/S}

Stiftet 1871.

Sparekassen i Nykøbing paa Falster

Langgade 5

Telefon 216

Sparekassen for Skagen og Omegn

Telefon 57

Skagen

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516, 517 og 518

Skanderborg

Sparekassen for Svendborg og Omegn

Svendborg

Tønder Landmandsbank ^{A/S}

Kontorer i Tønder - Skærbæk - Ballum - Brede - Brøns
Bylderup Bov - Frifelt - Højer - Tinglev - Visby

Amager Gravør Anstalt
Nyrnberggade 19 København S

Speciale: Danske Byvaaben

Forlang Tilbud

D a n s k

Køleautomatik- og Apparatfabrik

Nordborg.

Ringsted Jernstøberi og Maskinfabrik

Aktieselskab

RINGSTED

Landbostandens Sparekasse

Nykøbing F. Tlf. 197 - 1197

Aktieselskabet

Handels- og Landbrugsbanken

Silkeborg

Telf. 1024 (4 Linier)

Graasten Bank ^{A/S}

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Aktieselskabet

Banken for Hobro og Omegn

Aktieselskabet

Landbanken i Skive

SALLING BANK

Kontortid: 9—12 og 2—5

Lørdag 9—2.

Telefon 700 . Skive.

Horsens Landbobank ^{A/S}

Kontortid 9¹/₂ - 12¹/₂ og 2¹/₂ - 4¹/₂

HORSENS

Sønderjyllands Kreditforening
Haderslev

Den lollandske Landbostands Sparekasse

NAKSKOV Stiftet 1870

Indskudskapital ca. 61,0 Mill

Reserver ca. 38 Mill.

Kontorer i: Maribo - Birket -
Dannemarre - Stokkemærke.

Aktieselskabet

Sæby Bank

SÆBY

Sæby og Omegns Sparekasse

SÆBY

Af Sønderjydske Maanedsskrifts ældre Aargange findes endnu følgende Hefter til Salg:

Aarg. 2	Hefte	Nr. 4, 8-9, 12.	Aarg. 13	Hefte	Nr. 1-4, 6-12.
— 3	—	1, 3-4, 9-10, 12.	— 14	—	1-6, 8-12.
— 4	—	1-4, 6-12.	— 15	—	1-12.
— 5	—	1-8, 10-12.	— 16	—	2-4, 7, 9-12.
— 6	—	1-12.	— 17	—	1, 3-7, 9-12.
— 7	—	1-12.	— 18	—	4-12.
— 8	—	1-12.	— 19	—	1-11.
— 9	—	1-12.	— 20	—	1-7, 9, 11-12.
— 10	—	1-12.	— 21	—	1, 3-12.
— 11	—	1-3, 5-9, 11.	— 22	—	1-12.
— 12	—	1-5, 8-9, 11.			

Prisen er 50 Øre pr. Hefte; ved Bestilling af over 20 Hefter ÷ 20%.